

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**Faktory ovlivňující proces přechodu žáků ze základní na
střední školu**

**Factors influencing the transition process of students from
elementary to high school**

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

PaedDr. Nataša Mazáčová, Ph.D.

Autor:

Sára Odstrčilíková

Praha 2024

Poděkování

Mé poděkování patří především vedoucí mé bakalářské práce PaedDr. Nataše Mazáčové, Ph.D., a to zejména za její cenné rady, doporučení, trpělivost a obdivuhodnou ochotu při konzultacích. Dále bych ráda poděkovala učitelům, kteří mi poskytli pomoc při realizaci výzkumu ve školách. V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině a přátelům za jejich nepřetržitou podporu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou prací „Faktory ovlivňující proces přechodu žáků ze základní na střední školu“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Sára Odstrčilíková

Anotace

Bakalářská práce řeší problematiku adaptace žáků, kteří přecházejí ze základní na střední školu. Cílem práce je zmapovat faktory, které ovlivňují úspěšnost adaptace žáků v novém školním prostředí. Mezi hlavní zkoumané faktory patří zejména třídní klima, socializace žáků, ale také volba střední školy. Tento přechod představuje pro mnohé žáky významnou změnu, která může ovlivnit jejich osobní rozvoj a studijní úspěch. V teoretické části jsou interpretovány základní pojmy, které se týkají adaptace žáků na střední škole. V praktické části byly pro sběr dat použity dotazníky, které obsahovaly otevřené i uzavřené otázky. Tyto dotazníky byly vyplňovány žáky v prvním ročníku na středních školách. Závěrem jsou výsledky výzkumu zpracovány jak kvalitativně, tak kvantitativně, dále jsou interpretovány a také diskutovány.

Klíčová slova

adaptace, adolescence, třídní klima, socializace, první ročník střední školy, střední škola, vztahy, přechod žáka ze základní na střední školu, wellbeing

Annotation

The bachelor thesis addresses the issue of adaptation of students who are transitioning from primary to high school. The aim of the thesis is to map the factors that influence the success of students' adaptation in the new school environment. The main factors examined include classroom climate, student socialization, as well as the choice of high school. For many students, this transition represents a significant change that can affect their personal development and academic success. In the theoretical part, the basic concepts related to students' adaptation to secondary school are interpreted. In the practical part, questionnaires were used to collect data, which included both open and closed questions. These questionnaires were completed by students in their first year on high schools. Finally, the results of the research are elaborated both qualitatively and quantitatively and are also interpreted and discussed.

Keywords

adaptation, adolescence, classroom climate, socialization, first year of high school, high school, relationships, transition from elementary to high school, well-being

Obsah

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 SOCIÁLNÍ PROSTŘEDÍ	9
1.1 ŠKOLNÍ TŘÍDA JAKO SOCIÁLNÍ SKUPINA.....	9
1.2 SOCIALIZACE ŽÁKA V OBDOBÍ PUBESCENCE	10
1.3 SOCIÁLNĚ-EMOČNÍ UČENÍ (SEL)	11
1.3.1 Sociálně-emoční učení u adolescentů	13
1.3.2 Sociálně-emoční učení v českém vzdělávacím systému	13
2 TŘÍDNÍ KLIMA	15
2.1 UČITEL JAKO SPOLUTVŮRCE TŘÍDNÍHO KLIMATU	15
2.2 ŽÁK JAKO SPOLUTVŮRCE TŘÍDNÍHO KLIMATU.....	16
2.3 VZTAHY VE ŠKOLNÍ TŘÍDĚ	16
2.3.1 Nezávislí činitelé ovlivňující vztahy ve třídě	17
2.4 WELLBEING ŽÁKŮ A UČITELŮ	19
2.4.1 Principy systémové podpory wellbeingu.....	19
3 VOLBA STŘEDNÍ ŠKOLY.....	22
3.1 KARIÉROVÉ PORADENSTVÍ A VOLBA POVOLÁNÍ	22
3.2 MOŽNOSTI KARIÉROVÉHO PORADENSTVÍ NA ZÁKLADNÍCH A STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH	23
3.3 ČLOVĚK A SVĚT PRÁCE V RVP ZV	24
3.4 ROLE RODINY PŘI VÝBĚR STŘEDNÍ ŠKOLY.....	26
SHRNUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI	27
PRAKTICKÁ ČÁST	28
4 EMPIRICKÝ VÝZKUM	28
4.1 CÍL VÝZKUMU	28
4.2 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO VZORKU	29
4.3 METODA (NÁSTROJ) VÝZKUMU	31
4.4 FORMULACE VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	32
4.5 ZPŮSOB PROVEDENÍ VÝZKUMU	33
4.6 METODA VYHODNOCENÍ DAT	34
4.7 VÝSLEDKY VÝZKUMU A JEJICH INTERPRETACE.....	35
4.7.1 Shrnutí výsledků dotazníkového šetření	57
4.8 DISKUZE.....	60
5 ZÁVĚR	63

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A DALŠÍCH ZDROJŮ	64
SEZNAM GRAFŮ, OBRÁZKŮ A TABULEK	67
PŘÍLOHY	68

Seznam zkratk

SEL – Sociálně–emoční učení (Social-Emotional Learning)

ŠPZ – Školská poradenská zařízení

ŠPP – Školní poradenské pracoviště

NPI – Národní pedagogický institut

IPS – Informační a poradenské středisko

IPS ÚP – Informační a poradenské středisko úřadu práce

SES – Socioekonomický status

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Úvod

Bakalářská práce se věnuje problematice přechodu žáků ze základní na střední školu. Přejchod na střední školu představuje významný mezník v životě každého žáka. Tato změna zahrnuje nejen nové akademické výzvy, ale také sociální a emocionální adaptaci na nové prostředí. Úspěšnost tohoto přechodu může zásadně ovlivnit osobní rozvoj žáků a jejich studijní úspěchy. Z tohoto důvodu je důležité porozumět faktorům, které ovlivňují adaptační proces žáků při přechodu na střední školu. Cílem práce je tedy zmapovat faktory, které ovlivňují adaptaci přechodu žáků ze základní na střední školu. Adaptační proces zahrnuje různé aspekty a mojí snahou bylo zkoumat tento proces komplexně. Těmito aspekty jsou například třídní klima, socializace žáků a volba střední školy. Pochopení těchto faktorů může pomoci učitelům, rodičům i samotným žákům vytvořit podpurné prostředí, které usnadní přechod žáků na střední školu a podpoří jejich úspěšnou adaptaci. Tato problematika mě zajímá již dlouhodobě a je mi blízká, z tohoto důvodu jsem si právě toto téma vybrala.

Práce je rozdělena na dvě části, a to část teoretickou a část praktickou. Teoretická část je věnována analýze klíčových faktorů, které souvisí s adaptací žáků, kteří přecházejí ze základní na střední školu. Zaměřuje se zejména na třídní klima, socializaci a volbu střední školy. Bakalářská práce čerpá z různých zdrojů, které jsou dostupné. Práce se snaží pracovat i s pojmy jako je sociálně-emoční učení nebo wellbeing ve třídě. Do teoretické části jsou také zahrnuty zahraniční výzkumy.

Druhá část se zaměřuje na metodologii výzkumu, popisuje použité výzkumné metody, výzkumný vzorek, ale zejména interpretuje výsledky výzkumu, které jsou následně i diskutovány. Výzkum probíhal na dvou středních školách v Praze. Pro výzkum byli vybráni žáci v prvních ročnících na gymnáziu a střední průmyslové škole. Výzkumu se zúčastnilo celkem 106 respondentů. Dotazování byli skrze dotazníky, které obsahovaly uzavřené i otevřené otázky. Následné vyhodnocování probíhalo na základě otevřeného kódování a byla učiněna tematická analýza.

Z mého pohledu u nás v České republice na toto téma není příliš velké množství studií. Zároveň neexistuje ani mnoho vysokoškolských prací, které by se tomuto tématu věnovaly. V zahraničí existuje více literatury a studií, které se této problematice věnují. I přesto mám pocit, že toto téma je natolik důležité, že by si zasloužilo více pozornosti.

Tato bakalářská práce se snaží přinést nový pohled na adaptaci žáků při přechodu na střední školu a poskytuje cenné poznatky, které mohou přispět k lepšímu porozumění a podpoře tohoto klíčového životního období žáků.

TEORETICKÁ ČÁST

V následující části se věnuji faktorům, které mohou ovlivnit adaptaci u žáků, kteří přecházejí ze základní na střední školu. Na základě studia odborné literatury a předcházejících rozhovorů se žáky, kteří tento přechod na střední školu absolvovali, jsem zvolila faktory, které jsem usoudila jako zásadní. Právě těmto faktorům věnuji tuto část a následně i část praktickou. Těmito aspekty je zejména socializace, třídní klima a volba střední školy.

1 Sociální prostředí

Jedním z nejdůležitějších faktorů, které mohou ovlivnit adaptaci žáka při přechodu na střední školu, je sociální prostředí. V této kapitole se zaměřím zejména na školní třídu, na socializaci žáka v období adolescence, ale také na sociálně-emoční učení, které hraje v socializaci žáka významnou roli.

Kromě rodiny představuje školní třída klíčovou součástí sociálního prostředí, neboť rozšiřuje sociální interakce dítěte do širšího společenského kontextu. Ve třídě dítě zažívá různorodé sociální dynamiky a učí se fungovat s různými jedinci. Tím umožňuje postupné osvojení si adekvátní role a pozice ve společnosti. (Řezáč, 1998)

Různé formy sociálního učení jsou klíčové pro integraci jednotlivce do společnosti. Tyto procesy nejsou izolované, ale vzájemně propojené a probíhají současně v různých kontextech a vztazích. Odlišnosti v nich jsou ovlivněny věkem, pohlavím a konkrétními sociálními podmínkami. Ve školním prostředí se tyto procesy intenzivně odehrávají a mají vliv na rozvoj osobnosti a sociální identity každého jedince. (Řezáč, 1998)

Škola také představuje jedinečné a klíčové prostředí pro socializaci, kde se sociální vlivy projevují jak prostřednictvím učitelů, tak skrze interakce s vrstevníky. V tomto prostředí dochází k různým formám sociálního učení, které mají vliv na formování osobnosti a adaptaci jedince. Mluvíme například o učení napodobováním, učení sociálním zpevnováním (odměny a tresty), o učení observačním nebo učení anticipací (očekáváním). (Gillernová a Krejčová, 2012)

1.1 Školní třída jako sociální skupina

Ve škole jedinec postupně získává dovednosti soužití s ostatními, učí se regulovat své emoce, prezentovat před skupinou, spolupracovat v kolektivu a respektovat skupinové cíle. Zároveň se seznamuje s důsledky porušení společných pravidel a učí se přizpůsobovat své chování názoru skupiny. Prožívá pocit sounáležitosti se skupinou, přijímá zpětnou vazbu za své výkony a chování a srovnává se s ostatními jedinci. Tyto zkušenosti mu pomáhají formovat se jako aktivní a zodpovědný jedinec. Jednou z klíčových funkcí školní třídy, jako prostředí pro socializaci, je podpora přechodu dítěte, které je závislé na dospělém, k větší samostatnosti, odpovědnosti, autonomii a pocitu sounáležitosti. Tento proces vede k významnému rozšíření sociálních dovedností nezbytných pro

fungování v kolektivech a společenstvích v dospělosti, přičemž učitel a spolužáci mají klíčovou úlohu v tomto procesu. (Gillernová a Krejčová, 2012) Tento proces, kdy jedinec přechází k samostatnosti a odpovědnosti, se pomalu ukončuje právě na střední škole, kde jsou žáci samostatnějšími jedinci než na základní škole.

Školní třída je malou sociální skupinou, kterou tvoří specifický počet jedinců sdružených za účelem dosažení společných cílů. Její členové se podřizují skupinovým pravidlům a zastávají různé role a pozice. Tato skupina je sestavena z jedinců, kteří si jeden druhého nevybrali, a tudíž vzniká uměle a formálně. To vede k situaci, kdy se v rámci školní třídy setkávají žáci s rozmanitými životními zkušenostmi, hodnotami a postoji, které se mohou navzájem střetávat a vyvolávat konflikty. Tento rozdíl může u některých členů skupiny vyvolat nepohodlí, protože mají určitou představu o tom, jak by škola měla fungovat, a pak se setkávají s ostatními, kteří to nevnímají stejně. Proto je klíčové, aby se školní třída pod vedením učitelů dohodla na společných normách a hodnotách a vytvořila tak prostředí, které podporuje pocit sounáležitosti. K tomu může přispět například existence různých pravidel, pozitivní atmosféra ve třídě a přátelské vztahy mezi žáky a mezi učiteli a žáky. (Gillernová a Krejčová, 2012) Z mého pohledu se s tímto na střední škole můžeme potýkat méně, protože se ve třídách už soustřeďují lidé s podobnějšími zájmy, než jak tomu bylo doposud na škole základní. Samozřejmě i tak se mezi žáky nachází rozdíly, protože jak už jsem zmínila, žáci si své spolužáky nevybrali sami.

Ve školní třídě se naplňují jak společné, tak individuální cíle. Čím více se skupinové cíle prolínají s osobními cíli jednotlivců, tím jsou pro členy třídy přitažlivější. Proto je klíčové, aby učitelé spolu se žáky stanovili pravidla pro interakci ve škole, která budou respektovat cíle vzdělávací instituce, potřeby a cíle učitelů i žáků. (Gillernová a Krejčová, 2012)

Dle mého mínění je důležité pravidla nastavit v každé skupině, nezávisle na věku. Pravidla usnadňují chod celé třídy a podporují systém a spravedlnost ve skupině. Je ale nutné s nimi umět pracovat.

1.2 Socializace žáka v období pubescence

V tomto období je jedinec čím dál tím více akceptován jako dospělý jedinec, ale zároveň s tím se od něj očekává chování tomu odpovídající. V tomto období dospívajícímu roste počet jeho rolí a také jejich rozmanitost. Dospívající se dostává do nového sociálního prostředí, kterému se musí přizpůsobit a dodržovat jeho pravidla. Dvěma sociálními mezníky je formálně ukončen sociální vývoj ve střední a v pozdní adolescenci, a to ukončením povinné školní docházky a další profesní přípravou spojenou s nástupem zaměstnání, případně nástupem na vysokou školu. A dále po dovršení 18 let věku nabývá plnou odpovědnost za své jednání a nese i plnou odpovědnost právní. (Vágnerová, 2000)

Komunikační styl adolescentů se postupně přibližuje běžnému standardu. Pro toto období je typické, že dospělí adolescentům začínají vykat. Vykání je pro ně symbolem toho, že jsou považováni za dospělé. Mají už pocit daleko větší rovnocennosti. Jejich komunikační projevy přestávají být teatrální

a hlučné. (Vágnerová, 2000) Je také důležité zmínit, že v dnešní době je pro adolescenty velmi důležitá komunikace skrze internet a sociální síť. Mnoho studentů ji také může upřednostňovat před běžnou osobní komunikací, která probíhá tváří v tvář.

V období adolescence dochází ke změnám v sociálních rolích. V rodině se adolescent zbavuje role dítěte a postupně získává roli dospělého s minimem povinností.

Další významnou proměnou je ale i role spějící k profesnímu uplatnění. Adolescent dosahuje přechodné role středoškolského studenta nebo učně, která ve společnosti nemá přespříliš vysoký sociální status. V období studia na střední škole se už stává dospělým, ale jeho pravomoci jsou stále omezené, stejně jako jeho znalosti a zkušenosti. (Vágnerová, 2000) Vágnerová v publikaci také uvádí, že učňovští žáci odmítají přijetí této role a rezignují na další intelektuální rozvoj. Důvodem jejich volby může být předchozí zkušenost se školním prospěchem, který byl nejspíše průměrný, ale také se mohli zaměřit na jiné hodnoty. Dost pravděpodobně na ty, které uznává jejich rodina. (Vágnerová, 2000)

V. Seltzerová považuje vrstevnické vztahy za klíčový prvek období adolescence. Nazývá období adolescence „vrstevnickou arénou“ (peer arena), kde mnoho mladých lidí ztrácí své dřívější vztahy s vrstevníky a často mění své prostředí a zájmy, zejména při přechodu ze základní školy na střední. Starší dětské role a vztahy již nevyhovují jejich novému vývoji, ačkoli role a vztahy dospělých jsou však ještě velmi daleko. Seltzerová naznačuje, že vztahy mezi dospívajícími se více zakládají na střetech a konfrontacích než na přátelství a blízkosti. Rodina zůstává nadále důležitá, ale prioritou pro dospívající jsou vrstevnické vztahy. (Macek, 2003)

1.3 Sociálně-emoční učení (SEL)

Dalším tématem, které považuji za důležité zmínit, je sociálně-emoční učení. Tento koncept učení může být pro žáky velmi užitečný při adaptaci na novou třídu na střední škole. V této podkapitole vysvětlím, co sociálně-emoční učení znamená a jak může žákům pomoci. Zdroje pro informace o sociálně-emočním učení a příslušných výzkumech ve světě jsem čerpala zejména z elektronické databáze JSTOR.

Sociálně-emoční učení je složitější aktivita. Jde o celý proces, v rámci kterého získáváme dovednosti, které nám pomohou:

- vyznat se ve svých emocích a zvládat je,
- vytyčit si cíle a dosáhnout jich,
- cítit a vyjadřovat empatii,
- navazovat a udržovat pozitivní vztahy,
- dělat zodpovědná rozhodnutí.

Jde o komplexní přehled pěti oblastí znalostí, dovedností a postojů, které žákům poskytují potřebné nástroje pro úspěch nejen ve škole, ale i v budoucím profesním a společenském životě. Jejich podpora a rozvoj by měly být základem výchovy a vzdělávání jak v rodinném, tak ve školním prostředí.

- **sebeuvědomění** – schopnost rozpoznávat a porozumět vlastním emocím, hodnotám a myšlenkám a uvědomovat si, jak tyto faktory ovlivňují naše jednání v různých situacích
- **sebeřízení** – dovednost regulovat své emoce, myšlenky a chování v souladu s konkrétními situacemi a prostředím, efektivně zvládat stres a dosahovat svých stanovených cílů
- **zodpovědné rozhodování** – schopnost činit konstruktivní a respektující rozhodnutí, pečlivě zvažovat jejich dopady a nalézat řešení, která přispívají k celkovému blahu všech zúčastněných
- **vztahové dovednosti** – dovednost budovat a udržovat zdravé, podpůrné vztahy, efektivně komunikovat a řešit konflikty
- **sociální vědomí** – schopnost vcítění se do ostatních a porozumění sociálním a etickým pravidlům (SOFA, 2024)

Učitelé představují hnací sílu v realizaci programu a postupu sociálně-emočního učení ve školách a třídách. Jejich vlastní sociálně-emoční kompetence a pohoda mají zásadní vliv na žáky. Třídy, kde panuje vzájemná důvěra a podpora mezi učiteli a žáky, posilují hlubší učení a pozitivní sociální a emocionální růst žáků. Naopak, nedostatečné zvládání sociálních a emocionálních výzev ze strany učitele ve výuce, může negativně ovlivnit jak studijní výsledky, tak chování žáků. Jak můžeme zvýšit sociálně-emoční kompetence učitelů a jak jim můžeme pomoci vytvořit takové prostředí ve třídě, které podporuje SEL u žáků? Učitelé jsou vystaveni riziku negativní sociálně-emoční pohody. Výzkumy naznačují, že učitelství patří mezi jedno z nejvíce stresujících profesí. Stres ve třídě je snadno přenositelný. Vystresovaní učitelé mají tendenci mít ve třídě vystresované žáky. (Schonnert-Reichl, 2017) Je důležité, aby si toto učitel uvědomoval a dále s tím nějak pracoval, protože od jeho psychického stavu se odráží chod celé třídy.

Rozsáhlé výzkumné poznatky nyní potvrzují, že sociálně-emoční dovednosti lze systematicky vyučovat a hodnotit. Tato výuka podporuje pozitivní vývoj žáků a přispívá k redukci problémového chování. Dále se prokazuje, že má pozitivní dopad na akademické výsledky a občanskou angažovanost. Důležitější je však zkušenost, že tyto dovednosti předurčují klíčové životní úspěchy, jako je úspěšné absolvování střední školy, získání vysokoškolského diplomu a nalezení stabilního zaměstnání. Existuje několik organizačních rámců pro sociálně-emoční učení, z nichž každý zdůrazňuje různé faktory ovlivňující SEL, jako je kultura a klima školy či pedagogické dovednosti učitelů. Tyto rámce sdílejí společný cíl, kterým je dosažení lepších akademických výsledků a rozvoje sociálních a emočních kompetencí. Tyto rámce lze shrnout do tří vzájemně propojených rozměrů: kontextu učení, sociálně-emočního rozvoje žáků a sociálně-emočních kompetencí učitelů. Každá diskuse o sociálně-emočním učení by měla zahrnovat všechny tyto rozměry, neboť každý z nich

ovlivňuje a je ovlivňován ostatními. (Schonnert-Reichl, 2017) Je tedy potřeba zahrnout jak učitele, tak žáky, ale i učivo.

1.3.1 Sociálně-emoční učení u adolescentů

V období dospívání mohou mladí lidé potřebovat zvláštní podporu ve zvládnání nových výzev ve škole a v sociálním životě. Současně se musí vyrovnávat s rozmanitými emocemi, ať už pozitivními či negativními, a často mají tendenci cítit se, že by měly vše zvládnout sami bez potřeby dospělého vedení. Programy sociálně-emočního učení představují jednu z cest, jak jim v těchto situacích pomoci. Programy SEL se snaží pomoci dospívajícím úspěšněji se vyrovnat s jejich obtížemi tím, že zlepšují své dovednosti a myšlení a snaží se vytvořit respektující školní prostředí, jehož součástí mladí lidé chtějí být, a to změnou klimatu. (Yeager, 2017)

Některé závěry o programech SEL pro dospívající ve věku 14 až 17 let nejsou příliš povzbudivé, neboť typické programy zaměřené na přímou výuku dovedností a opakované cvičení během vyučovacích hodin nevedou k očekávaným výsledkům. Avšak existují programy, které se osvědčily v účinnosti právě u této věkové skupiny. Podle Yeagera úspěšné programy pro dospívající kladou důraz spíše na podporu změny myšlení a formování příznivé atmosféry než na přímou výuku dovedností. Tyto programy vycházejí z motivace, kterou prožívají dospívající v jejich vývoji, a snaží se posílit jejich pocit uznání u dospělých i vrstevníků. Nabízejí jim prostředí, kde mohou získat respekt a obdiv od lidí, jejichž názoru si váží. (Yeager, 2017)

Významná analýza programu sociálního a emočního učení v USA zkoumala 213 univerzálních programů poskytovaných od mateřské školy až po 12. třídu (u nás přibližně 4. ročník na SŠ). Závěrem bylo, že starší adolescenti projevují podstatně menší změny ve svých sociálně-emočních dovednostech ve srovnání s mladšími dětmi. V publikaci je těchto výzkumů potvrzujících tyto myšlenky několik. (Yeager, 2017) Může to být také tím, že starší žáci se už dají formovat jen minimálně, a pokud k nějaké změně má dojít, tak musí sami chtít. Proto si myslím, že je důležité, aby se sociálně-emoční učení rozvíjelo už u velmi mladých žáků.

1.3.2 Sociálně-emoční učení v českém vzdělávacím systému

V českém systému prevence jsou programy zaměřené na rozvoj sociálně-emočních kompetencí řazeny do kategorie nespécifické primární prevence. Tyto programy se prolínají s iniciativami, které jsou označovány jako kultivace dovedností pro život. Na rozvoj sociálně-emočních kompetencí jsou zaměřeny i různé inovativní přístupy ve vzdělávání. Tím je například program **Začít spolu**, **Program podpory zdraví ve škole**, **Montessori**, **Integrovaná tematická výuka**. Dalším významným programem je program **Druhý krok**. (Smékalová, Pálová, 2016).

Všechny tyto zmíněné programy ale existují primárně jen pro mateřské školy a školy základní. Už podle výzkumů ze zahraničí víme, že programy SEL nefungují na středních školách tak dobře jako na základních školách. Na některých středních školách můžeme nalézt znaky programu SEL.

Každopádně z mého pohledu žáci, kteří na základní škole absolvovali nějaký program na podporu sociálně-emočního učení, mohou mít na střední škole určité výhody. Jejich sociálně-emoční dovednosti mohou být rozvinutější a jejich adaptace na novou školu může být snazší.

Dalším příkladem je preventivní program Respekt, Rozmanitost, Rovnost a Resilience, který se zaměřuje na sociálně-emoční učení a byl úspěšně zaveden ve třech pilotních školách. Jeho základem jsou praktické metody. Žáci základních a středních škol postupně prochází osmi hlavními tématy sociálně-emočního učení. (SOFA, 2024) Je tedy znát, že tyto programy se pomalu, ale jistě v našem školství šíří a jednou by mohly být součástí programu každé školy.

2 Třídní klima

Dalším významným faktorem, který se podílí na adaptaci žáků, kteří přecházejí ze základní na střední školu, je třídní klima. Definice třídního klimatu je mnoho. Někteří autoři tento pojem nahrazují slovy atmosféra, ovzduší třídy, nálada apod. Podle Průchy edukační prostředí ovlivňují fyzikální a psychosociální faktory. Fyzikálními faktory jsou osvětlení, prostorové dispozice, barvy stěn, zkrátka celkový fyzický vzhled třídy. Psychosociální faktory se dělí na stabilní (trvalejší sociální vztahy mezi účastníky) – třídní klima a dále na proměnlivé (krátkodobé stavy interakce mezi účastníky) – atmosféra ve třídě. (Čapek, 2010)

Čapek třídní klima definuje takto: „*Třídní klima je souhrn subjektivních hodnocení a sebehodnocení vnímání, prožitků, emocí a vzájemného působení všech účastníků, které v nich jako ve spolutvůrcích a konzumentech vyvolávají edukační i jiné činnosti v daném prostředí*“.

Klima třídy má zásadní vliv na motivaci žáků a na jejich postoj k učení. Proto má právě učitel a jeho pedagogické dovednosti zásadní vliv na klima třídy. (Kyriacou, 2004)

Podle J. Průchy se na klimatu třídy podílejí tyto faktory:

- Komunikační a vyučovací postupy, které pedagog využívá,
- způsob, jakým se žáci zapojují do výuky,
- preferenční postoje a očekávání učitelů k žákům,
- celkové klima školy, kterého je třída součástí. (Kalhous, 2009)

Z tohoto vyplývá, že za optimální se považuje třídní klima, které je cílevědomé, orientované na splnění úkolů, uvolněné, vřelé, podporující žáky a se smyslem pro pořádek. (Kyriacou, 2004) Vztahy mezi žákem a učitelem by měly být založeny na vzájemné úctě a důvěře. Učitel by měl mít se svým žákem, pokud možno symetrický vztah, ve kterém se dítě bude cítit dobře.

2.1 Učitel jako spolutvůrce třídního klimatu

Obecně je dobré pro lepší klima ve třídě, když pedagog upozaduje svou mocenskou roli a pokud možno, tak ponechává iniciativu na žácích. To pomáhá vytvářet mezi pedagogem a žákem vztah symetrický, ve kterém se žáci cítí méně ohrožení. Trochu odlišnou funkci má ve třídě třídní učitel. Ten musí ve třídě žáky poznat daleko více, a díky tomu může zjistit, jak s žáky co nejlépe pracovat. Je jakýmsi obhájcem svých žáků, jejich motivátorem a měl by být i vzorem. (Čapek, 2010)

Je samozřejmě jasné, že třídní učitel má na střední škole menší vliv než na základní škole. Většinou má třídní učitel se třídou málo výukových hodin a dostane se s nimi do menšího kontaktu. Ale i přes to má z mého pohledu učitel poměrně velký podíl na adaptačním procesu žáků ve třídě a může žákům jejich adaptaci ulehčit.

Podle Kalhousy a Obsta učitel vytváří určité klima zvolenými komunikačními a vyučovacími postupy. Tím vzniká určité komunikační klima. Klima může být například vstřícné, kdy učitel a žáci se navzájem respektují. Na druhé straně učitel může vytvářet klima defenzivní, kdy žáci mají sklon

k tomu s učitelem soupeřit. Klima ve třídě také ovlivňuje míra zapojení žáků do výuky. (Kalhous a Obst, 2009)

2.2 Žák jako spolutvůrce třídního klimatu

Ve středoškolské třídě se setkáváme s adolescenty, kteří se nacházejí ve specificky přechodné situaci. Jsou sociálně nezralí a připravují se na naplnění role dospělého. Nejsou už ani dětmi, ale ani dospělými. Zejména nechtějí být řazeni mezi děti, protože touží po tom být plně akceptováni. Ale na druhou stranu s dospělými mají často rozporný vztah. (Čáp, 1966)

Na začátku je učitel poskytovatelem akceptace pro žáky, ale postupem času se stává klíčovým hodnotitelem celá třída. Je důležité si uvědomit, že žáci se během školní docházky mění a student prvního ročníku má jiné priority než student v maturitním ročníku. Na toto musí myslet i pedagog, který se snaží vytvořit podporující klima, protože to, co funguje v prvním ročníku na střední škole nemusí fungovat v ročníku maturitním. (Čapek, 2010) V tomto období jsou žáci velmi odlišní, proto je potřeba k nim i odlišně přistupovat.

Také vzájemné mezilidské vztahy se prohlubují, což přináší třídě jako celku pevnější hierarchii, specifické hodnoty a normy formované současnými i obecnými hodnotami mládeže v daném věku. Názory a hodnocení spolužáků ovlivňuje jak jejich styl oblékání, tak i užívání studentského jazyka nebo formování uměleckých či politických postojů. (Hrabal, 2002) Kvůli tomu se také může stát, že nějaký jedinec může být svými spolužáky odmítán, protože v jejich očích není dostatečně „in.“

2.3 Vztahy ve školní třídě

Vytvoření pozitivního klimatu ve třídě značně závisí na tom, jaké vztahy žáci navážou mezi sebou navzájem a také s učiteli. Žáci se pravděpodobně budou nejefektivněji učit v prostředí, kde jsou vztahy založeny na vzájemné úctě a dobré komunikaci. (Kyriacou, 2012)

Vztah mezi učitelem a žákem vytváří klima, které buď podporuje, nebo brání žákovi v naplnění požadavků kladených na něj. Tento vztah je zásadním faktorem ovlivňující učení a pro učitele představuje nástroj k dosažení vzdělávacích cílů a výchovných úspěchů.

Ve vztahu mezi učitelem a žákem je sociální role učitele spíše dominantní. Učitel aktivně ovlivňuje proces učení žáka, přičemž ovlivňuje i jeho chování a formuje jeho osobnostní charakteristiky. Tato dominance vychází z řady činností, které jsou jedinečné pro učitele a které žáky nemůže přímo nahradit. To zahrnuje určování cílů výuky, volbu metod a prostředků k dosažení těchto cílů, a také možnost posuzování a hodnocení žáka. (Schneiderová, 1994) S tímto, co uvádí Schneiderová ve své knize nemohu plně souhlasit. V současné době je kladen velký důraz, aby se žáci podíleli právě na tvorbě cílů výuky, volbě metod, ale také hodnocení. Nyní se v rámci hodnocení mluví o sebehodnocení a evaluaci své vlastní práce nebo práce někoho jiného. Samozřejmě i přes všechny tyto pokrokové myšlenky je dominantnější postavou učitel, který by ale měl s žáky daleko více spolupracovat, než bylo zvykem dříve.

Nicméně touto dominancí není myšleno podřízení žáka či manipulace s ním. Místo toho je zaměřena na vytváření podmínek a prostředí, které podporují individuální rozvoj každého žáka. Přijetí role žáka tedy vyžaduje dobrovolnost a uznání autority ve výchovném procesu. (Schneiderová, 1994)

V období adolescence může mladý člověk navázat vztah s učitelem buď jako s autoritou a představitelem učitelské role, nebo s jako s dospělým, který mu poskytuje pomoc, rady a podporu. Tento vztah tedy může mít funkci formální role ale také role neformální. (Ježek in Macek, Lacinová in Vašutová, Panáček, 2013)

Schopnost žáka respektovat autoritu učitele má své kořeny v dětství, především ve vztahu k autoritě v rodině během předškolního období. Pokud je pro žáka učitel symbolem autority a pokud je zvyklý z domova respektovat rodičovskou autoritu, pak je pravděpodobné, že učitelova autorita ve třídě bude silnější. Naopak žáci, kteří neuznávají autoritu učitele, nebo ti, kteří mají konfliktní vztah k autoritám ve škole i doma, pravděpodobně nebudou ochotni učitele začlenit do svého hodnotového systému. Tím se pro učitele stává navazování vztahů s takovými žáky mnohem složitějším. (Kash – Borich, 1978 in Kusák a Dařílek, 1998) Učitel může být sebelepším pedagogem s přirozenou autoritou, ale žáci, kteří nejsou zvyklí dospělé autority respektovat, je málokdy ocení a budou se k nim chovat s respektem.

Kromě vztahu mezi učitelem a žákem máji zásadní vliv na klima ve třídě vztahy mezi žáky samotnými. Pro mnohé starší žáky mohou být klíčovým motivačním faktorem pro to, aby ráno vstali a šli do školy. Pedagog se aktivně snaží poznat své žáky a porozumět vztahům mezi nimi, protože tato znalost mu umožňuje pozitivně ovlivňovat prostředí ve třídě. Pro lepší porozumění svým žákům může pedagog využít efektivní zpětnou vazbu, různé aktivity a hry, které pomáhají rozvíjet vztahy a posilovat týmovou spolupráci. (Kyriacou, 2012) Tyto aktivity mohou hrát v prvním ročníku na střední škole velkou roli v adaptaci žáků. Pokud jsou aktivity správně zvolené a žáci jsou jim otevřeni, mohou jejich úspěšné adaptaci velmi pomoci.

2.3.1 Nezávislí činitelé ovlivňující vztahy ve třídě

Jsou to podmínky a charakteristiky třídy, které mají významný vliv na vývoj skupiny a jsou často nezávislé na skupinové dynamice a na učiteli. Tyto faktory vytvářejí různé předpoklady pro rozvoj třídy a jednotlivých žáků. Je proto nezbytné brát je v úvahu při formulaci strategie pro vedení třídy. Podle Hrabala je prvním činitelem ovlivňující vztahy ve třídě **početnost třídy**. Počet žáků ve třídě má vliv na dynamiku a fungování třídy z různých hledisek, avšak tento vliv není vždy pozitivní. Třídy s malým počtem žáků, například do 15-16 žáků, poskytují ideální podmínky pro osobní kontakt mezi učitelem a žáky, ale také pro interakci mezi žáky navzájem. V některých případech je stanovena hranice 15-16 žáků jako maximální počet, a to zejména ve třídách, kde jsou žáci s individuálními potřebami (např. ve specializovaných třídách, školách).

S narůstajícím počtem žáků obvykle roste i počet vztahů mezi jednotlivými žáky, ale zároveň se zrychluje nárůst vztahů s ambivalentními a emocionálně neutrálními vlastnostmi. Dokonce i v

menších třídách se vytvářejí vztahy, které jsou přirozenější a méně formální. Jak se zdá, tak více výhod má dobře vedená malá třída. Ale na druhou stranu jeden z polských odborníků, A. Molak, upozorňuje na to, že malé třídy mohou být náchylnější k davovému chování a sociálnímu stereotypu, což může vést k monotónnímu sociálnímu prostředí. V malých třídách se také může omezit možnost výběru partnerů pro hlubší vztahy a pro sociální učení různých interakcí. Naopak ve velkých třídách se pro učitele může snížit možnost poskytovat individuální a diferencovanou výchovu buďto jednotlivým žákům nebo menším skupinám. O vhodném počtu žáků ve třídě stále probíhají spory, ale mnoho učitelů se jednoznačně přiklání k třídám menším. (Hrabal, 2002)

Dalším činitelem, který ovlivňuje vztahy ve třídě jsou **koedukované a segregované třídy**. Třídy koedukované naprosto převažují na základních školách, kdy třída je chlapecká i dívčí a jejich poměr je poměrně vyrovnaný. Třídy segregované mohou být například na některých ekonomických nebo zdravotnických školách, kde mívají silnou početní převahu dívky, na technických školách naopak chlapci. Během puberty dochází k výrazným rozdílům mezi dívkami a chlapci, zejména pokud jde o jejich interakce ve skupinách. Chlapci často projevují silnější skupinovou afilii a tendenci k prosazování se v kolektivu, zatímco u dívek jsou častěji pozorovány intenzivnější interpersonální přátelské vztahy. U chlapců je vliv často založen na sociální síle a schopnosti, které zahrnují jak psychickou, tak fyzickou zdatnost. Avšak někdy moc a vůdčovství mohou být vyjádřeny otevřenou fyzickou agresí, což v některých případech může vést k šikanování slabších jedinců. U dívek bývá agresivita spíše verbální, někdy i nepřímá (např. pomluvy). Dívky jsou s ohledem na dodržování školních norem vyspělejší a méně konfliktní. Na rozdíl od toho chlapecké třídy tíhnou k větší kritice sociálních norem ve společenských a politických souvislostech, a tím se mohou častěji dostávat do konfliktů s učitelem a školou. (Hrabal, 2002)

Následujícím faktorem ovlivňující vztahy ve třídě jsou **věková specifika jednotlivých tříd**. Tato specifika se značně promítají do struktury a dynamiky třídy a do postavení jedince v ní. Zejména na středních školách dochází k vrcholnému rozvoji tříd jako sociální skupiny, kdy se rozdíly mezi jednotlivými třídami v různých typech škol a učebních zařízeních prohlubují, ale zároveň se třída postupně posouvá z centra sociálního vývoje. S vnitřními faktory roste také potřeba autonomie, prosazování se a nezávislosti u chlapců. Souběžně s rozvojem sexuálních potřeb se také prohlubuje touha po hlubokém a intimním kontaktu s partnerem. Žáci se často koncentrují do různých proudů a typů škol s podobnou mentální úrovní, zájmovým zaměřením a částečně i specificky sociálním profilem, což významně ovlivňuje dynamiku a vývoj tříd. Interpersonální vztahy jsou v tomto období hlubší a v důsledku toho se tvoří skupinový systém s pevnými rolemi, specifickými hodnotami a normami. Tyto prvky jsou ovlivněny jak současnými, tak obecnými hodnotami mládeže v tomto věku. (Hrabal, 2002)

2.4 Wellbeing žáků a učitelů

V této podkapitole se zaměřím na významné téma, a to na wellbeing. Wellbeing hraje klíčovou roli v procesu adaptace žáků. Felcmanová uvádí, že z výsledků mezinárodních i národních průzkumů vyplývá, že mnoho učitelů i pedagogů se ve školním prostředí necítí moc dobře, což má negativní vliv na učení. Výzkumy ukazují, že pocity strachu a úzkosti spojené s učením nebo pocitem vyčlenění z třídního kolektivu negativně ovlivňují výsledky žáků ve vzdělávání. Syndrom vyhoření učitelů má výrazný negativní dopad na kvalitu výuky, kterou poskytují svým žákům, zejména na jejich schopnost uspokojit individuální vzdělávací potřeby.

Probíhající pandemie covid-19 měla výrazně negativní vliv na wellbeing a duševní zdraví jak žáků, tak pedagogů. Dostupná data naznačují, že v dospělé populaci došlo k nárůstu případů deprese, sebevražedných myšlenek a úzkostných poruch. Každý třetí dospělý trpí nějakou formou duševního onemocnění. Docházelo také k nárůstu případů domácího násilí, zejména v rodinách, kde k němu před pandemií nedocházelo. Také docházelo ke zvýšenému výskytu traumatizujících zkušeností spojených s úmrtím v rodině.

Je předpokládáno, že dlouhodobé uzavření škol a omezení sociálních kontaktů budou mít závažnější dopad na psychiku dětí než na dospělé. Učitelé patří mezi profesní skupiny, které byly pandemií zasaženy nejvíce, neboť se jejich způsob práce výrazně změnil. Ztratili kontrolu nad výukou a aktivitami žáků a přišli o důležitou zpětnou vazbu od svých studentů. Současně museli zvládat i další životní role, jako je např. rodičovství.

Pro wellbeing žáků hraje škola klíčovou roli, neboť jejich spokojenost ve školním prostředí má značný vliv na celkovou kvalitu života a pocitu štěstí. Školy, které podporují pozitivní vztahy mezi žáky a učiteli, často zaznamenávají vyšší míru celkové spokojenosti žáků, což se projevuje ve zlepšení jejich vzdělávacích výsledků. Blahobyt a učení jsou úzce propojené, protože bez pocitu pohody a bezpečí ve školním prostředí nemohou žáci plně rozvinout svůj vzdělávací potenciál.

„Wellbeing je stav, ve kterém můžeme v podporujícím a podnětném prostředí plně rozvíjet svůj fyzický, kognitivní, emocionální, sociální a duchovní potenciál a žít spolu s ostatními plnohodnotný a spokojený život.“ V pracovní skupině byla také formulována zjednodušená definice, která má za cíl co nejvíce přiblížit podstatu tohoto konceptu pedagogům, žákům i veřejnosti: Wellbeing je, když se ráno těším... (Felcmanová, 2021) Z mého pohledu je to spíše výjimečné, když se dítě do školy těší. Většina dětí má školu spíše spojenou se stresem, je ale důležité, že se přístup škol mění a chtějí to pozměnit.

2.4.1 Principy systémové podpory wellbeingu

- **Systémový přístup k podpoře wellbeingu ve vzdělávání**

Wellbeing ve vzdělávání je potřeba podporovat systémově od centrální úrovně (ministerstev, ČŠI, NPI, krajů,..). Je osvědčeným přístupem k podpoře wellbeingu žáků i zaměstnanců škol aplikovat celoškolský přístup, který zahrnuje adaptaci fyzického a sociálního prostředí na jejich individuální

potřeby. Zároveň je důležité zaměřit se na cílený rozvoj dovedností, které podporují vlastní wellbeing a odolnost vůči stresu a zátěži.

- **Respekt k jednotlivci**

Opatření v rámci školy by měla být přizpůsobena individuálním potřebám jednotlivých žáků a úrovni podpory, kterou trvale nebo dočasně potřebují. Žáci i zaměstnanci škol by měli být cíleně podporováni ve svém osobnostním růstu, který je klíčový pro zlepšení jejich vlastního wellbeingu a odolnosti vůči stresu.

- **Aktivní zapojení**

Při strategickém plánování podpory ve vzdělávání na centrální úrovni je důležité zahrnout zástupce škol a další aktéry ve vzdělávání. Na úrovni samotné školy by měli být žáci a zaměstnanci aktivně zapojeni do plánování, provádění a hodnocení opatření podporujících jejich duševní zdraví. Zapojení žáků a rodičů do vzdělávacího procesu by mělo být přirozenou součástí života ve škole.

- **Očekávání úspěchu**

Celoškolní přístup k podpoře by měl být založen na očekávání vzdělávacího úspěchu. Ve školách by měly být uplatňovány metody a přístupy ve výuce, které podporují motivaci ke studiu a umožňují dosáhnout maximálního potenciálu všech žáků. Chyby by měly být vnímány jako příležitost k učení a rozvoji.

- **Partnerství a spolupráce**

Je osvědčené, že ve školách je systematicky podporována spolupráce pedagogických pracovníků při plánování, realizaci a vyhodnocování vzdělávání. Je důležité, aby všichni pracovníci, žáci a jejich rodiče byli přijímáni s respektem. Školy by měly aktivně usilovat o podporu pozitivního klimatu jak mezi pedagogickým sborem, tak mezi žáky. Výuka a aktivity určené pro žáky by měly klást důraz na kooperativní přístup před přístupem kompetitivním.

- **Zajištění bezpečí**

Ve školách by měla být aktivně prováděna opatření k zabezpečení fyzického i emocionálního bezpečí žáků i zaměstnanců. Celková podpora duševního zdraví by měla být založena na přístupu respektujícím zkušenosti s traumaty.

- **Opatření založená na důkazech**

Při podpoře wellbeingu by měla být uplatňována opatření, která jsou podložena výzkumem a jejich účinností. Při strategickém plánování na centrální úrovni je důležité si uvědomit, že intervence, které fungují v konkrétním prostředí, nemusí automaticky platit jako univerzální řešení pro všechny školy. (Felcmanová, 2021)

Dále například společnost Sofa mluví o 4 okruzích, které podporují wellbeing dětí ve školách.

- **duševní zdraví** – životní spokojenost, pocit smysluplnosti, sebezpoznání
- **individuální rozvoj** – schopnost řešit problémy, výkon odpovídající individuálním potenciálu dítěte
- **fyzické potřeby** – celkové zdraví, zdravý životní styl (spánek, strava, sport atd.)

- **sociální zdraví** – kvalitní vztahy s rodinou, se spolužáky i s učiteli (SOFA)

Domnívám se, že všechny tyto zásady vychází z Maslowovy hierarchie potřeb, kdy také mluví o fyziologických potřebách, potřebách bezpečí a jistoty, potřebách lásky a sounáležitosti, potřebách uznání, sebeúcty, a nakonec potřeba seberealizace. Zkrátka z této hierarchie vychází mnoho dalších programů.

..

3 Volba střední školy

V následující kapitole teoretické části se věnuji dalšímu významnému tématu, a to volbě střední školy. V návaznosti na praktickou část této práce se zaměřuji zejména na spokojenost žáků s volbou střední školy, kterou následně zkoumám. Od přechozích témat se tato kapitola velmi liší, ale přesto je nedílnou součástí faktorů, které mohou ovlivnit adaptaci žáků na střední škole. Při práci s literaturou jsem měla příležitost studovat publikaci od Walterové a Gregera, která je pravděpodobně jednou z mála publikací zaměřených na problematiku přechodu žáka ze základní na střední školu. V této kapitole se na tuto publikaci odvolávám a pracuji s jejími závěry. Rozhodování žáků o volbě další vzdělávací a profesní dráhy na konci základní školy patří k podstatným životním mezníkům. Výběr vhodného odborného zaměření je důležitou podmínkou budoucí spokojenosti absolventa v práci, možnosti seberealizace i stability v zaměstnání.

Většina žáků v České republice, kromě těch, kteří směřují na víceletá gymnázia, se orientuje v oblasti profesního výběru při přechodu na střední školu, což nastává obvykle na konci 9. ročníku základní školy, tedy ve věku kolem 14 až 15 let. Toto profesní rozhodování probíhá v období adolescence, které je psychicky náročné a je pro něj charakteristické hledání identity a stabilních preferencí. Prvně v životě se ocitají před klíčovým rozhodnutím, za které nesou osobní odpovědnost, a které jistě ovlivní jejich budoucnost. Důsledky této volby se projeví nejen v jejich kariéře, ale také v osobním životě a v jejich budoucím sociálním postavení.

Výběr střední školy není jednoduchým rozhodnutím, ale spíše výsledkem dlouhého procesu, který je ovlivněn celou řadou vnitřních i vnějších faktorů a je determinován subjektivními i objektivními okolnostmi. Na konečném rozhodnutí o volbě se žák zapojuje pouze částečně, protože volbu ovlivňují nejen jeho vlastní zájmy a očekávání, ale také sociální kontext, kulturní prostředí, rodinná situace, aspirace rodičů a jejich přístup k výchově. Do procesu volby školy se nepřímou zapojuje řada dalších osob, včetně příbuzných, známých, vrstevníků, a dokonce i školy samotné jako osobnosti učitelů a dalších jednotlivců působících ve školním prostředí. (Walterová a Greger, 2009) Ať žák chce nebo ne, při výběru školy, je vždy ovlivňován svým okolím.

Žáci v tomto období prochází jak složitými osobnostními změnami, které přichází v období dospívání, ale také nízkou připraveností pro toto důležité životní rozhodnutí. Mezi hlavní nedostatky patří nedostatečné informace o pracovním světě a neznalost vzdělávacího systému, nedostatečný stupeň sebepoznání, orientace na krátkodobé cíle a nejasné představy o budoucnosti. (Hlad'o, 2008)

3.1 Kariérové poradenství a volba povolání

Rozhodování ohledně budoucího povolání je proces, který zahrnuje volbu studia nebo odborné přípravy, výběr konkrétního povolání a celkovou profesní dráhu jedince. Termín "volba povolání" může také zahrnovat výběr konkrétního předmětu vyučovaného na základní škole. Když mluvíme o volbě povolání v období dospívání, zaměřujeme se především na rozhodování o konkrétním

zaměstnání, které by daný jedinec chtěl vykonávat v budoucnosti, a na výběr střední školy. (Hlad'o, 2009) V současné době je právě kariérové poradenství poměrně progresivní oblast práce s žáky.

V dnešní době se zvolení správného povolání stává pro žáky základních a středních škol stále náročnějším úkolem. Dynamika vzdělávání se neustále mění a s ní i možnosti, které profesní svět nabízí. Nová zaměstnání vznikají, pracovní postupy se mění a otevírají se nové perspektivy. Je zásadní, aby školy dokázaly aktivně a flexibilně reagovat na tyto změny a poskytovaly žákům komplexní vhled do různých profesních oborů.

Kariérové poradenství představuje soubor různorodých a organizovaných služeb, které mají jednotný cíl: pomáhat klientům při plánování jejich individuální cesty v oblasti vzdělání a práce. V kontextu základních škol zahrnuje kariérové poradenství široký systém informačních, poradenských a výchovně – vzdělávacích aktivit, které jsou navzájem propojené a slouží k podpoře žáků při jejich rozhodování o dalším studiu a profesní orientaci.

Termín kariérové poradenství nahrazuje starší pojetí poradenství pro volbu povolání, které se soustředilo pouze na výběr konkrétního povolání. Kariérové poradenství je širší a zahrnuje také poradenství v oblasti vzdělání, které se zaměřuje na výběr vhodných studijních oborů a představuje tak komplexnější přístup. (Ďurišová, 2016)

3.2 Možnosti kariérového poradenství na základních a středních školách

Existují zde poradenství, které nabízejí základní a střední školy, ale existují také mimoškolní instituce, které mohou žáci nebo zákonní zástupci kontaktovat, pokud se chtějí obrátit jinam než na školu. Těmi jsou:

- a) Školská poradenská zařízení (ŠPZ)
- b) Školní poradenské pracoviště (ŠPP)
- c) Centrum kariérového poradenství
- d) Poradenské služby mimo školská zařízení
- e) Poradenská centra při úřadech práce. (Vosmik, 2018)

Školská poradenská zařízení nabízejí žákům a jejich zákonným zástupcům bezplatné kariérové poradenství na jejich žádost. Toto poradenství se typicky realizuje buď prostřednictvím studijního poradenství, nebo kombinací studijního a profesního poradenství.

V rámci školního prostředí se o poradenské služby stará **školní poradenské pracoviště**, kde působí výchovní poradci a školní preventivní metodikové, kteří úzce spolupracují s třídními učiteli. Kromě toho mohou být poradenské služby poskytovány také školním psychologem či speciálním pedagogem. V oblasti kariérového poradenství se zpravidla angažují výchovní poradci spolu se školními psychology.

Pro ty žáky a jejich zákonné zástupce, kteří hledají poradenství mimoškolní prostředí, existuje možnost získat bezplatné a anonymní poradenství v **Centru kariérového poradenství**, které je součástí Národního pedagogického institutu (NPI).

Žáci i jejich zákonní zástupci se mohou ocitnout v situaci, kdy z různých důvodů neupřednostňují využití poradenských služeb poskytovaných ve školním prostředí. V takovém případě mají možnost obrátit se na poradenské služby, které často nabízejí soukromé společnosti.

Některé školy v rámci skupinového poradenství spolupracují s úřady práce, které nabízejí kariérní poradenství formou tzv. Informačního a poradenského střediska (IPS) specializovaného na volbu povolání pro mládež. IPS ÚP poskytuje širokou škálu informačních materiálů, jako jsou komplexní přehledy studijních možností na středních školách, detailní informace o školách a oborech v regionu, počítačové testy zájmové orientace a další užitečné materiály.

Škola má povinnost vypracovat a provádět program poradenských služeb, který specifikuje rozsah činnosti poradenských pracovníků a poskytuje kontakty na ně. Součástí tohoto programu je určení jednoho pracovníka jako koordinátora ŠPP, který bude zajišťovat spolupráci se ŠPZ. Během kariérního poradenství je také doporučeno účastnit se akcí, jako jsou veletrhy škol, kde se prezentují různé školy a studijní obory. (Vosmik, 2018)

Pro zajímavost ve výzkumu Hlad'a a Drahoňovské zjišťují, jaké poradenské služby žáci společně s rodiči využívali nejvíce. Rodiče a žáci měli na výběr z poradenských služeb poskytovaných učiteli, školními poradci, poradci na úřadu práce, poradci v pedagogicko-psychologických poradnách a privátními poradci, psychology nebo kouči. Bylo zjištěno že přibližně 1/3 žáků základních škol využívá rady některého z učitelů. Výchovného poradce či školního psychologa (školní poradce) využilo 22 % žáků, 9 % žáků školního poradce nezná a 21 % žáků nevyužilo rad školního poradce. Ostatní poradci mimo školní prostředí jsou využíváni méně často. Rad poradce na úřadu práce využilo 12 % žáků, poradce v pedagogicko-psychologické poradně 16 % žáků a jiného privátního poradce nebo psychologa jen 6 % žáků. (Hlad'o, Drahoňovská, 2012) Je potřeba o možnostech poradenství žáky a rodiče informovat daleko více, protože přicházejí o pomoc, která je v této situaci velmi přínosná.

3.3 Člověk a svět práce v RVP ZV

V následující kapitole v návaznosti na kariérové poradenství se zaměřuji na vzdělávací oblast v RVP ZV, který se nazývá Člověk a svět práce. Právě tato oblast by se měla v posledních letech na základní škole více zaměřovat na volbu střední školy a žákům tak v tomto odvětví poskytnout pomoc.

„Vzdělávací oblast člověk a svět práce je v rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (RVP ZV) zastoupena jediným oborem. Vzdělávací obsah se realizuje v samostatném vyučovacím předmětu s minimální časovou dotací 5 vyučovacích hodin na 1.stupni a 4 hodiny na 2. stupni základní školy.“ (Brant, 2004)

Tato vzdělávací oblast připravuje žáky pro život v technicky vyspělé informační společnosti. Vzdělání a příprava směřují k tomu, aby žáci byli schopni orientace v dynamicky se vyvíjejícím světě práce. Hlavní důraz je kladen na posilování pozitivního přístupu k různorodým pracovním činnostem a jejich tvorbě, získávání praktických dovedností a rozvoj schopností a jejich využití v každodenním

životě. Je důležité, aby poznávání základních aspektů lidské práce jako jsou pracovní činnosti, produkty práce a prostředí, bylo založeno na reálných zkušenostech žáků z každodenního života a praktických situací.

Obsah vzdělávání byl navržen s cílem umožnit dosažení stanovených cílů a očekávaných výstupů, a současně podporovat rozvoj klíčových kompetencí. Formulace očekávaných výstupů poskytuje školám určitou míru flexibility pro jejich další specifikace v rámci školního vzdělávacího plánu (ŠVP). (Brant, 2004)

Do vzdělávacího obsahu je zařazeno celkem dvanáct tematických okruhů– na prvním stupni čtyři a na druhém stupni osm. Na prvním stupni jsou povinné všechny čtyři tematické okruhy. Na druhém stupni už je povinný pouze tematický kruh Svět práce (v 8. a 9. ročníku, někdy už v 7. ročníku) a k nim si škola musí vybrat z nabídky minimálně další dva tematické okruhy. To znamená že na druhém stupni musí být do výuky zařazeny minimálně tři tematické okruhy. (Brant, 2004)

Obrázek č. 1: Člověk a svět práce

Člověk a svět práce	S T U P E Ň	1.	<i>Práce s drobným materiálem</i>
			<i>Konstrukční činnosti</i>
			<i>Pěstitelské práce</i>
			<i>Příprava pokrmů</i>
		2.	<i>Práce s technickými materiály</i>
			<i>Design a konstruování</i>
			<i>Pěstitelské práce, chovatelství</i>
			<i>Provoz a údržba domácnosti</i>
			<i>Příprava pokrmů</i>
			<i>Svět práce</i>
			<i>Práce s laboratorní technikou</i>
			<i>Využití digitálních technologií</i>

Vzdělávací oblast Člověk a svět práce klade významný důraz na praktické činnosti a aktivní účast žáků ve všech tematických oblastech. Tato teorie se uplatňuje napříč všemi tematickými okruhy, včetně okruhu Svět práce, který má však oproti ostatním tematickým okruhům více informativní charakter. Důležitou součástí jsou také vhodně vybrané exkurze, které umožňují žákům reálný vhled do pracovního prostředí. (Metodický portál RVP)

Obsah vzdělávání v této oblasti je zaměřen na rozvoj praktických dovedností a osobních vlastností žáků, které jsou klíčové pro jejich budoucí úspěch v pracovním životě. Zároveň jim poskytuje širší povědomí o různých aspektech pracovního světa a přibližuje jim možnosti vzdělání a zaměstnání,

což je důležité pro lepší rozhodování při výběru střední školy. Dlouhodobě přispívá k jejich úspěchu v profesním a osobním růstu. (Brant, 2004)

Tento tematický okruh má splňovat několik očekávaných výstupů, těmi jsou:

- žák se orientuje v pracovních činnostech vybraných profesí
- žák posoudí své možnosti při rozhodování o volbě vhodného povolání a profesní přípravy
- žák využije profesní informace a poradenské služby pro výběr vhodného vzdělávání
- žák prokáže v modelových situacích schopnost prezentace své osoby při vstupu na trh práce. (Průvodce upraveným RVP ZV, 2015)

3.4 Role rodiny při výběr střední školy

Jak zahraniční, tak místní studie opakovaně potvrzují, že rodiče mají klíčový vliv na formování profesních cílů a rozhodování ohledně volby kariéry u dospívajících. Již starší výzkumy (Fossett a Hesketh, 1997) potvrzují, že rodiče jsou hlavními iniciátory procesu volby povolání. Rodičům dávají přednost před jinými dospělými, učiteli, poradenskými pracovníky i před svými vrstevníky. (Walterová a Greger, 2009)

Socioekonomický status (SES) rodičů a úroveň dosaženého vzdělání a povolání značně tento proces ovlivňují. Prostředí, ve kterém děti vyrůstají a způsob, jakým byly vychovávány, jsou také důležité. Rodiče jako každodenní vzory předávají svým dětem postoje k práci a k různým povoláním. Dále dětem sdělují své představy a očekávání ohledně pracovní budoucnosti, což významně ovlivňuje jejich vzdělávací a profesní aspirace. Pokud je dítě pod přímým vlivem rodiny ohledně volby povolání, může ho to nepříznivě ovlivnit. Dospívající snadno podléhají přáním rodičů a nezamýšlejí se sami nad tím, co chtějí v budoucnosti dělat. (Hlad'o, 2008)

Na druhou stranu například u výzkumu Hlad'a a Drahoňovské zjišťujeme, že největší vliv při rozhodování „kam po základní škole“ žáci přisuzují vlastnímu rozhodnutí. Konkrétně 91 % žáků základní školy se domnívá, že při rozhodování měli velký vliv. Vliv rodičů se tím pádem dostává na druhé místo, kdy rodičům přisuzuje velký vliv přibližně 40 % žáků. Žáci jsou tedy dle vlastního vyjádření při volbě dalšího vzdělávání ovlivněni svým vlastním rozhodnutím více než působením rodičů. (Hlad'o, Drahoňovská, 2012) Toto může být ovlivněno i tím, že žák se vždy většinou rozhodne sám, ale nevědomě je vždy ovlivňován rodinou.

Shrnutí teoretické části

V této části práce byla zmapována hlavní témata, která mohou významně ovlivnit proces adaptace žáků při přechodu ze základní na střední školu. Důraz byl kladen zejména na témata jako je sociální prostředí, třídní klima nebo volbu střední školy. Výběr faktorů byl zaměřen na ty, které jsem považovala za nejvýznamnější pro tento proces.

Je třeba poznamenat, že není mnoho prací a literatury specificky zaměřených na přechod žáků ze základní na střední školy. Z tohoto důvodu jsem do některých kapitol začlenila také zahraniční výzkumy a studie. Tento nedostatek literatury naznačuje, že téma přechodu žáků ze základní na střední školu může být v pedagogické oblasti opomíjeno.

Teoretická východiska zde prezentovaná poskytují základ pro porozumění empirickým datům a tvoří základ pro následný empirický výzkum. Témata, která byla komplexně analyzována v teoretické části korespondují s následující praktickou částí. V empirickém výzkumu se zaměřuji na tyto klíčové faktory a prostřednictvím dotazníkového šetření je mapuji v konkrétních třídách na středních školách.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Empirický výzkum

4.1 Cíl výzkumu

Výzkumná část bakalářské práce se zaměřuje na mapování faktorů, které ovlivňují adaptaci žáků, kteří přecházejí ze základní na střední školu. Z tohoto důvodu mě nejvíce zajímá, jak žáci budou hodnotit svou adaptaci, ale také jak dlouho jim adaptace trvala. Dále považuji za podstatné zjistit, jak se cítí ve svém kolektivu, ale také jak se cítí ve školním prostředí, ve kterém se pohybují. Zároveň mne také zajímá srovnání jejich bývalé základní školy a nové střední školy. Na základě mých cílů jsem následně vytvářela výzkumné otázky.

4.2 Charakteristika zkoumaného vzorku

Respondenti mé bakalářské práce jsou chlapci a dívky ve věku 15–16 let. Jedná se o žáky, kteří jsou úspěšnými absolventy základní školy a nyní studují zhruba osm měsíců na střední škole v Praze. Respondenti byli vybráni ze dvou středních škol, a to konkrétně z gymnázia a ze střední průmyslové školy. Na těchto školách jsem realizovala dotazníkové šetření ve dvou třídách prvních ročníků. Z důvodu zachování anonymity neuvádím názvy škol ani názvy oborů.

Jak jsem již zmínila, gymnázium se nachází v Praze a nabízí dva obory – osmileté gymnázium a čtyřleté gymnázium. Škola je zřízena hlavním městem Praha, tudíž se jedná o veřejnou střední školu. Na tuto školu probíhají přijímací zkoušky v rámci jednotných přijímacích zkoušek CERMAT. Na škole studuje kolem 600 žáků. Výuka zde probíhá podle školního vzdělávacího programu, je zde také posílena výuka cizích jazyků a v pozdějších ročnících mají žáci také možnost volby různých seminářů. Časová dotace pro žáky prvních ročníků je 33 hodin týdně. Každá třída je také dělena na dvě části, a to na hodiny cizích jazyků a na předměty využití digitálních technologií, hudební výchovu a výtvarnou výchovu. Pro první ročníky je také připravován adaptační kurz (zhruba na 5 dní) a také adaptační program na celé dopoledne, který připravuje výchovná poradkyně. Na této škole jsem tedy realizovala výzkum ve dvou třídách, které nesou názvy TŘÍDA 1 a TŘÍDA 2.

Druhou střední školou je střední průmyslová škola, která se také nachází v Praze. Škola nabízí čtyři studijní obory. Tento výzkum byl realizován ve dvou třídách, a to ve třídě, která je zaměřená spíše technicky (TŘÍDA 3) a ve třídě, která je zaměřena spíše umělecky (TŘÍDA 4). Tato škola je zřízena hlavním městem Praha, je tedy také veřejnou střední školou. Do TŘÍDY 3 probíhají přijímací zkoušky v rámci jednotných přijímacích zkoušek CERMAT. Oproti tomu do TŘÍDY 4 probíhají talentové přijímací zkoušky. Na škole studuje kolem 700 žáků. Důležité je také zmínit, že na škole výuka probíhá ve dvou budovách, které jsou od sebe vzdálené zhruba deset minut pěšky. V prvních ročnících probíhá výuka v obou budovách. Ve TŘÍDĚ 3 činí časová dotace 33 hodin týdně a ve TŘÍDĚ 4 celkem 36 hodin týdně. Na začátku prvního ročníku je pro žáky připravován adaptační program na celé dopoledne, na adaptační kurz třídy prvního ročníku nejezdí.

Školy byly záměrně vybrány tak, aby reprezentovaly rozmanité vzdělávací zaměření a orientaci. Také jsem považovala za důležité, aby se nacházely ve stejném městě, v mém případě v Praze.

Celkem jsem tedy vyzpovídala 106 žáků. Počty žáků a poměr chlapců a dívek ve třídách jsou uvedené v tabulce.

Tabulka č. 1: Počet respondentů

	CHLAPCI	DÍVKY	NECHTĚJÍ UVÁDĚT	celkem
TŘÍDA 1	10 (43,5 %)	13 (56,5 %)	0	23
TŘÍDA 2	13 (44,8 %)	14 (48,3 %)	2 (6,9 %)	29
TŘÍDA 3	28 (93,3 %)	2 (6,7 %)	0	30
TŘÍDA 4	15 (62,5 %)	9 (37,5 %)	0	24

4.3 Metoda (nástroj) výzkumu

Pro sběr dat jsem využila dotazníkové šetření, které bylo zcela anonymní. V dotazníku jsem uvedla 15 uzavřených, otevřených a polouzavřených otázek (viz příloha 1). Ve vstupní části dotazníku jsem nejdříve respondenty oslovila. Rovněž jsem také uvedla účel vyplnění dotazníku a také jsem zdůraznila, že dotazník je zcela anonymní a jeho vyplnění je dobrovolné. V hlavní části se nachází jedna identifikační otázka a 15 vlastních otázek, které byly vytvořeny v souladu s cíli a výzkumnými otázkami bakalářské práce. Otázky se zaměřují zejména na témata jako je socializace žáka, třídní klima nebo míra spokojenosti žáka s jeho volbou střední školy.

Podle Skutila jsem jednotlivé otázky uspořádala tak, aby se střídaly podle úrovně náročnosti, přičemž jsem dbala na seskupení otázek s podobnými tématy. (Skutil, 2011)

4.4 Formulace výzkumných otázek

Pro praktickou část bakalářské práce jsem v souladu s jejím cílem, formulovala tři výzkumné otázky, na které se ve výzkumu zaměřím. Jednotlivé výzkumné otázky jsou podloženy otázkami z dotazníku, který jsem žákům ve školách rozdala. U jednotlivých výzkumných otázek dále specifikuji, na co se zaměřuji. Výzkumné otázky znějí následovně:

1.VO: Jak jsou žáci spokojeni s jejich volbou střední školy?

V této otázce bych se ráda zaměřila na to, jak jsou žáci na škole spokojeni, zda se do školy těší. Dále bych ráda zjistila, které faktory je nejvíce ovlivnily při volbě na střední školu. Podle mého názoru již spokojenost s volbou střední školy může následně ovlivnit adaptaci žáků na škole.

2.VO: Jak žáci hodnotí svou adaptaci na nové školní prostředí?

Cílem této výzkumné otázky je zmapovat, jak se žáci cítí v prostředí školy a zejména pak ve svém kolektivu. Pod tuto otázku jsem zahrнула i téma učitelů a jakým způsobem žáky do výuky zapojují.

3.VO: Jak žáci prožívali/prožívají svou adaptaci na střední škole?

V této otázce bych ráda zjistila, jaké emoce mají žáci nejvíce spojené s přestupem na novou školu a následnou adaptací. Také bych ráda zjistila i to, co sami žáci považují za nejobtížnější při adaptaci, ale také to, co jim pomohlo nejvíce.

4.5 Způsob provedení výzkumu

Před zahájením hlavního výzkumu jsem učinila menší předvýzkum, abych zjistila, zda jsou všechny otázky v dotazníku správně formulovány a zda opravdu zjišťují to, co mají. Dotazník jsem dala vyplnit svému bratrovi a jeho přátelům, kteří jsou studenty střední školy. Po provedeném předvýzkumu jsem všechny otázky v dotazníku zhodnotila a na základě zjištěných výsledků jsem provedla drobné úpravy.

Jakmile byl dotazník opraven, navštívila jsem střední školy a zde jsem provedla hlavní výzkum. Na obou školách jsem byla domluvena s učiteli, kteří žáky učí a poskytli mi tak jednu vyučovací hodinu, kde jsem výzkum mohla provést. Dotazníky jsem tedy žákům zadávala sama. Při příchodu do třídy jsem se žákům představila a také jim vysvětlila podstatu a záměr výzkumu. Sdělila jsem jim cíl výzkumu, ale zejména jsem zdůraznila, že účast ve výzkumu je anonymní a zcela dobrovolná. Před rozdělením dotazníků jsem žáky vyzvala, aby se zeptali na případné dotazy. Všichni žáci souhlasili s účastí ve výzkumu, nikdo ze žáků svou účast ve výzkumu neodmítl. Následně jsem dotazníky rozdala a po celou dobu jsem žákům byla k dispozici, pokud by se chtěli na cokoli zeptat. Ve třídě byl přítomen také učitel, s nímž jsem byla předem domluvena. Na vyplňování dotazníku měli žáci celou vyučovací hodinu. Někteří ji využili celou, těm rychlejším to trvalo kolem 20 minut. Průměrná doba vyplňování byla kolem 30 minut.

S ohledem na etické zásady výzkumu jsem dbala na co největší dodržení anonymity účastníků. Z tohoto důvodu nezmiňuji názvy škol, studijních oborů, názvy tříd a jména respondentů. Pro odlišení škol používám názvy Gymnázium a Střední průmyslová škola a třídy odlišuji názvy TŘÍDA 1, TŘÍDA 2, TŘÍDA 3, TŘÍDA 4.

4.6 Metoda vyhodnocení dat

V rámci této studie byla shromážděna jak kvantitativní, tak kvalitativní data. Kvantitativní data byla získána prostřednictvím dotazníků obsahujících uzavřené otázky, zatímco kvalitativní data byla shromážděna prostřednictvím otevřených otázek v dotaznících. Data byla analyzována pomocí tematické analýzy. Tento postup zahrnoval několik kroků. Kategorie jsem tvořila na základě předem daných otázek v dotazníku a následně jsem odpovědi kódovala podle stejných nebo podobných odpovědí. Posledním krokem byla interpretace, kdy jsem analyzovala význam a výsledky v kontextu výzkumných otázek.

Ve zpracování výzkumu jsem pracovala s následujícími kategoriemi: **volba střední školy, adaptace na nové školní prostředí, emoce ve vztahu k adaptačnímu procesu**. V kategorii volba střední školy jsem zjišťovala zejména spokojenost žáků s jejich volbou střední školy. V kategorii adaptace na nové školní prostředí se snaží, zjistit, jak se žákům nové prostředí líbí, ale také jaké vztahy ve mají se spolužáky nebo jak je učitelé zapojují do výuky. Poslední kategorií jsou emoce ve vztahu k adaptačnímu procesu, ve které jsem zejména chtěla zjistit jaké emoce mají žáci s jejich adaptací spojené nebo jak se cítí v kolektivu.

Následně jsem dotazníky vyhodnocovala i podrobněji po každé otázce, která v dotazníku byla a také po jednotlivých třídách. Kategorie se následně projektují do podrobnějšího vyhodnocení výsledků výzkumu.

4.7 Výsledky výzkumu a jejich interpretace

Výsledky výzkumu jsou vyhodnocovány samostatně pro každou třídu, a to zejména z toho důvodu, že každá třída má jiný kolektiv, rozdílné vyučující, ale také předměty. U jednotlivých tříd následně rozdělují výsledky podle stanovených výzkumných otázek, pod které jsem zařadila jednotlivé otázky z dotazníku, který žáci vyplňovali. Na konci kapitoly jsem se ve shrnutí rozhodla výsledky tříd stručně porovnat. Jak jsem již zmínila, třídy nesou názvy TRÍDA 1, TRÍDA 2, TRÍDA 3 a TRÍDA 4.

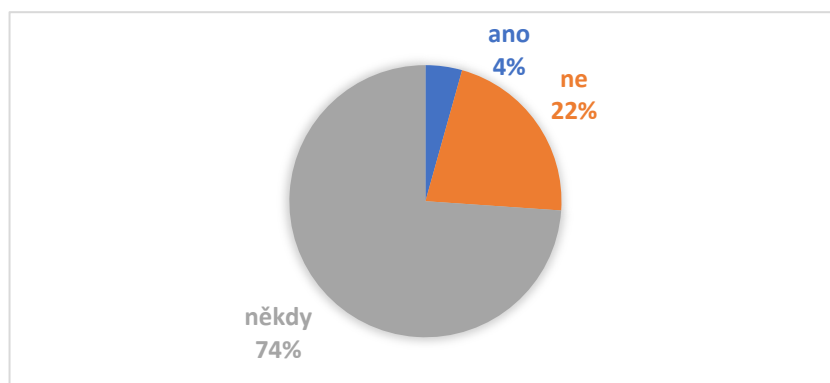
TŘÍDA 1

Tato třída je třídou gymnaziální a nachází se v Praze. V této třídě jsem se dotazovala celkem 23 žáků, a to 10 chlapců a 13 dívek.

1.VO: Jak jsou žáci spokojeni s jejich volbou střední školy?

Těšíš se v současné době do školy?

Graf č. 1: těšení se do školy (TŘÍDA 1)

Na tuto otázku mi žáci odpovídali velmi rozmanitě. To můžeme i vyčíst z grafu, kdy bude pravděpodobně mnoho aspektů, které to budou ovlivňovat. Žáci zmiňují, že velmi záleží na náročnosti dne a podle toho se následně odvíjí jejich těšení se do školy.

Mezi faktory, kvůli kterým se do školy netěší, je zejména **velké množství testů** v daný den, **dlouhé vyučování**, nezajímavý výklad a témata, ale také **únava** ze školy.

Na druhou stranu, žáci se často těší do školy na své **spolužáky**, **dobrou atmosféru** a na **krátké vyučování**.

Podle mého názoru u všech zmíněných faktorů velmi záleží na rozvrhu, který žáci mají. Většina faktorů je poměrně proměnlivých a neobjevují se zde nějaké stálé, které by se ve škole vyskytovaly každý den.

Změnil/a bys nyní volbu své střední školy?

Graf č. 2: změna volby SŠ (TŘÍDA 1)

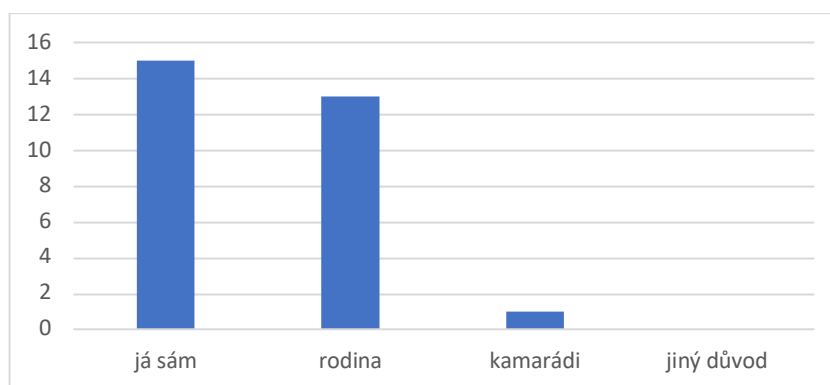
Většina žáků je se svou volbou spokojena. Svou spokojenost se školou také často v dotazníku uvádějí. Dále také často neví, kam jinam by šli, proto si vybrali právě gymnázium. Někteří žáci si také myslí, že tato škola je dobrá a prestižní.

Tři žáci uvedli, že se svou volbou spokojeni nejsou. První žák uvádí, že důvodem je, že chtěl na lepší gymnázium, než je tento. Druhý žák si uvědomil, že pokud studuje střední školu, tak by následně měl jít na vysokou školu, na kterou ale jít nechce. Třetí žák má problém s uvolňováním z hodin kvůli tréninkům.

Důvodů proč by žáci svou školu chtěli změnit je velmi málo. Z mého pohledu jde spíše o to, že škola nesplňuje jejich očekávání.

Kdo nebo co tě nejvíce ovlivnil při volbě střední školy?

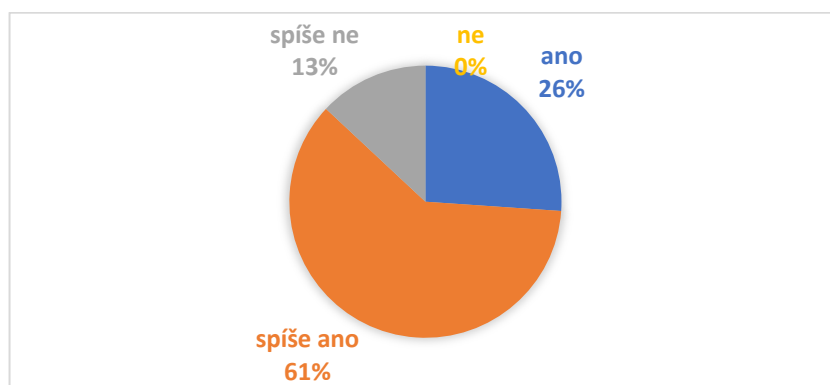
Graf č. 3: vliv při volbě SŠ (TŘÍDA 1)

Žáci v této třídě byli nejvíce ovlivněni svým vlastním rozhodnutím a rozhodnutím svých rodičů. V této třídě se nevyskytují žádné jiné důvody než ty, které byly již uvedeny v dotazníku. Díky tomu, že se žáci rozhodli ve velké míře sami, jsou většinou se svou volbou spokojeni, protože se dostali na školu, kterou si oni sami zvolili.

Jsem rád/a, že chodím do této školy.

Graf č. 4: spokojenost se SŠ (TŘÍDA 1)

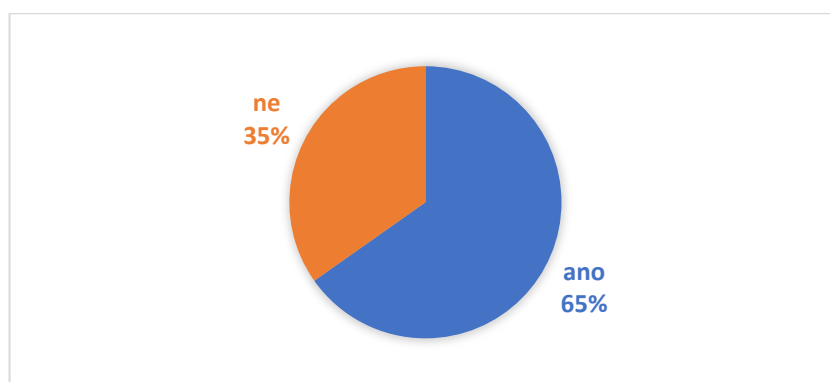

Již z grafu můžeme vidět, že žáci jsou převážně rádi, že do této školy chodí. Hlavním důvodem, za který je zhruba polovina žáků rada, jsou **spolužáci** ve třídě. Také část žáků je spokojena se svými **učiteli**. Zmiňují také **vysokou kvalitu** školy. Za co jsou žáci neradi, jsou **vysoké požadavky** učitelů a **náročnost** školy.

2.VO: Jak žáci hodnotí svou adaptaci na nové školní prostředí?

Líbí se ti prostředí školy?

Graf č. 5: prostředí školy (TŘÍDA 1)

U této otázky žáci neměli uvádět důvody, avšak u ostatních otázek se občas k prostředí školy vyjadřovali. Z odpovědí je zřejmé, že prostředí školy není něco, čím by škola dominovala. Škola prý není velmi moderní a nenachází se v příliš hezké části Prahy. Nikde ale tento faktor není zmíněn jako něco zásadního, kvůli kterému by se žáci na škole cítili hůře.

Jak se cítíš v kolektivu spolužáků?

V této otázce žáci odpovídali velmi rozmanitě a rozdílně. Rozdělila bych tyto odpovědi na negativní a pozitivní pocity. Za negativní pocity dva žáci uvedli, že se cítí být **terčem posměchu**. Další žák následně uvedl, že se cítí být od svých spolužáků souzený, jiný zase uvedl, že mu třída přijde netolerantní. Mají také pocit, že se s některými **spolužáky dostatečně neznají** nebo neměli šanci se s nimi bavit. Tyto důvody vždy ale uvedl jen jeden až tři žáci, tudíž se tyto záležitosti týkají vždy spíše jedinců.

Na druhou stranu 2/3 třídy se ve třídě cítí **dobře**, tři žáci si myslí, že se třídou tvoří velmi dobrý kolektiv. Jeden žák také cítí, že se ve třídě cítí být tolerovaný. Zbytek třídy uvedlo, že se cítí dobře pouze mezi svými kamarády.

Máš pocit, že máš ve třídě kamarády nebo kamarádky, nebo že je ve třídě časem budeš mít?

U této otázky všichni žáci odpověděli, že mají ve třídě kamarády. V kontrastu s předchozí otázkou je tento výsledek z mého pohledu velmi zajímavý. Každopádně pro třídu jako pro kolektiv je tento výsledek velmi dobrý. U této třídy občas žáci zmiňují, že jsou **rozděleni** ve třídě **na skupiny**. Proto podle mého názoru třída jako kolektiv možná nefunguje tak dobře, ale žádný žák není ve třídě osamocen a alespoň jednoho kamaráda ve třídě má.

Máš pocit, že jsi oblíbený/á ve třídě?

Na tuto otázku mi poměrně dost žáků neopovědělo. Více se k této otázce zaměřím ve shrnutí. Nicméně tři žáci se ve třídě považují za oblíbené a zároveň tři žáci se ve třídě cítí neoblíbení. Čtyři žáci se cítí v neutrálním postavení ve třídě, kdy se necítí být ani oblíbení ani neoblíbení. Nejčastěji žáci zmiňují, že mají ve třídě kamarády, mezi kterými se cítí být oblíbení.

Častými důvody, proč se žáci cítí být méně oblíbení jsou, že se neradi přetvařují, jsou výraznějšího charakteru, který až moc vyčnívá ve třídním kolektivu. Dále také uvádí, že někteří žáci si ze sebe neumějí udělat legraci, proto následně ve třídě dochází ke konfliktům.

Vytváří učitelé příležitosti aktivního zapojení do výuky? Popřípadě jakým způsobem?

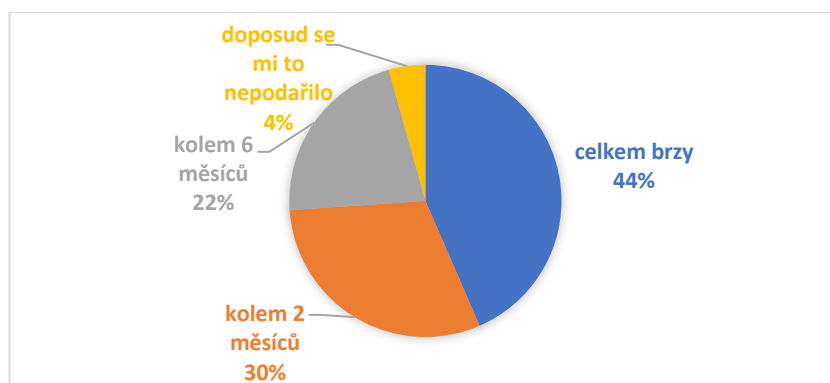
U této otázky žáci často jmenovali konkrétní učitele, avšak kvůli ochraně osobních údajích a zachování anonymity tyto učitele zmiňovat nemohu. Zhruba polovina žáků si myslí, že učitelé vytváří příležitosti pro aktivní zapojení žáků. Ostatní žáci zastávají názor, že velmi záleží na konkrétním učiteli. Pouze jeden žák zmiňuje, že žádný učitel takové příležitosti nevytváří.

Učitelé používají různé metody k oživení výuky a podporování interakce v hodině. Mezi užívané metody patří hry, online kvízy a křížovky. Dále také učitelé často žáky vyvolávají. Někteří učitelé kladou důraz na skupinové práce.

3.VO: Jak žáci prožívali/prožívají svou adaptaci na střední škole?

Jak rychle ses adaptoval/a na novou školu?

Graf č. 6: rychlost adaptace (TŘÍDA 1)

Nejvíce žáků uvedlo, že se adaptovalo na novou školu poměrně brzy. Dále zhruba třetina uvedla, že se adaptovali za zhruba dva měsíce. Pouze jeden žák uvedl, že se doposud zcela na nové prostředí neadaptoval.

Jaké emoce jsi nejčastěji prožíval/a a prožíváš v souvislosti s přechodem na střední školu?

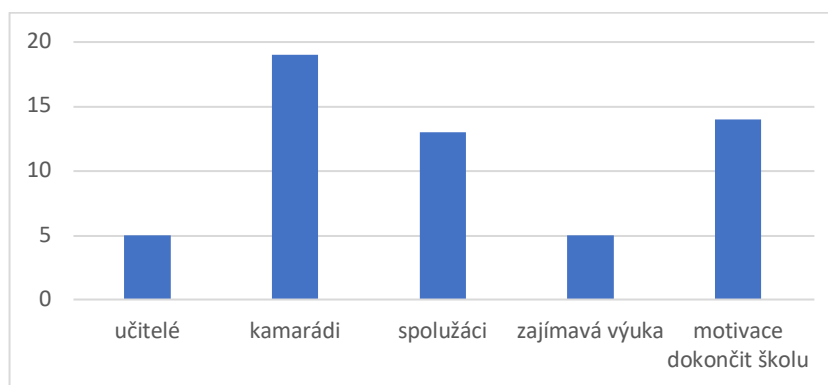
Žáci v této třídě zmiňují jak pozitivní, tak negativní emoce. Žáci se nejvíce cítili ve **stresu**, často také zmiňují velký **strach** z neznámého, který ale časem opadl. Někteří také pociťují větší **vyčerpání** a zmatení z nového prostředí.

Na druhou stranu žáci cítili **radost** z nové školy. Jeden žák zmiňuje, že pociťuje hrdost. Zhruba pět žáků prý necítilo žádné emoce a nebyla to pro ně nějaká zásadní změna.

Přijde mi velmi pozitivní, že žáci nemají přechod na střední školu spojený pouze s negativními pocity a že zmiňují i pozitivní emoce. Z mého pohledu je důležité, aby žáci měli začátek studia na střední škole spojený i s radostí.

Co ti nejvíce pomáhá v přizpůsobení se novému prostředí na střední škole?

Graf č. 7: přizpůsobení se novému prostředí (TŘÍDA 1)

Z výsledků vyplývá, že žákům pomáhají v přizpůsobení se zejména spolužáci a kamarádi. Z mého pohledu je to zejména proto, že žáci v tomto věku jsou na kamarádské vztahy velmi fixováni a je to pro ně záchytný bod na střední škole, který jim velmi pomáhá. Dále je velmi motivuje dokončit tuto školu. Domnívám se, že hlavním důvodem je, že tato třída je na gymnáziu a většina žáků plánuje jít následně na vysokou školu, proto je pro ně motivace dokončit střední školu tak vysoká.

Co ti přijde na základě tvé osobní zkušenosti obtížné při adaptaci na střední školu?

Polovina žáků se shodla, že nejobtížnější je **seznamování** se s novými spolužáky a zapadnutí do kolektivu. Dále často zmiňují **učivo**, a to konkrétně větší množství, ale také náročnost a delší domácí přípravu na testy a zkoušení. Menšímu množství žáků přišlo obtížné zvyknout si na nároky učitelů a jiný styl výuky. Dvěma žákům nepřišlo náročné nic.

Podle mého názoru jsou tyto všechny důvody, které jsou naprosto adekvátní a očekávané. Neobjevila se zde žádná odpověď, která by se nějak vymykala.

Jak se cítíš ve své nové třídě na střední škole ve srovnání se svou předchozí třídou na základní škole? A v čem je to jiné?

Odpovědi na tuto otázku jsem rozdělila do tří kategorií a následně k nim přiřadila důvody. Zhruba třetina žáků se cítí lépe nyní na nové střední škole. Důvodem je lepší kolektiv, spolužáci jsou jim intelektově bližší a jsou více zapojováni do výuky.

Čtyři žáci se lépe cítili na základní škole, a to hlavně díky větší zábavě, lehčímu učivu a jejich třída nebyla rozdělená na skupiny jako tomu je na nové střední škole.

Podobně jako na základní škole se cítí třetina třídy, dva žáci uvedli, že je ještě moc brzy toto hodnotit. Často zmiňují, že některé žáky velmi neznají.

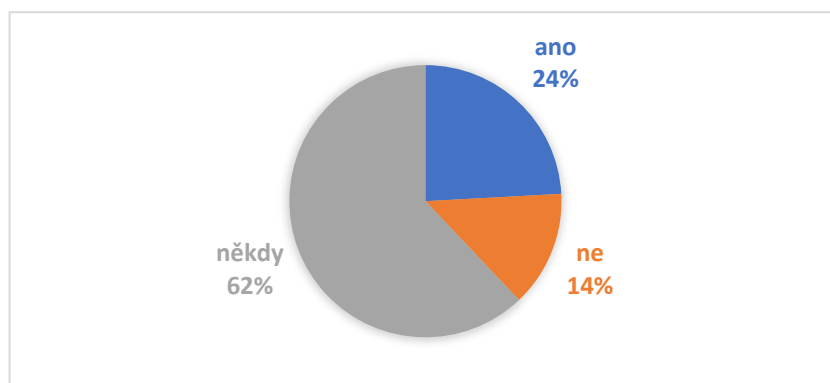
TŘÍDA 2

Tato třída je druhou třídou, která je součástí gymnázia v Praze. Do třídy chodí celkem 29 žáků, a to 13 chlapců, 14 dívek a 2 žáci své pohlaví uvádět nechtějí.

1.VO: Jak jsou žáci spokojeni s jejich volbou střední školy?

Těšíš se v současné době do školy?

Graf č. 8: těšení se do školy (TŘÍDA 2)

Žáci u této otázky velmi často uvádí, že záleží na tom, co se daný den děje. Na základě toho je nejčastější odpovědí, že se do školy těší jen někdy. Primárně se netěší zejména kvůli **testům** a **zkoušení**, které je stresuje. Dále také pár žáků zmiňuje velkou **únavu** a brzké vstávání.

Na druhou stranu polovina třídy se těší na své **spolužáky** a někteří také na výuku ve škole.

Změnil/a bys nyní volbu své střední školy?

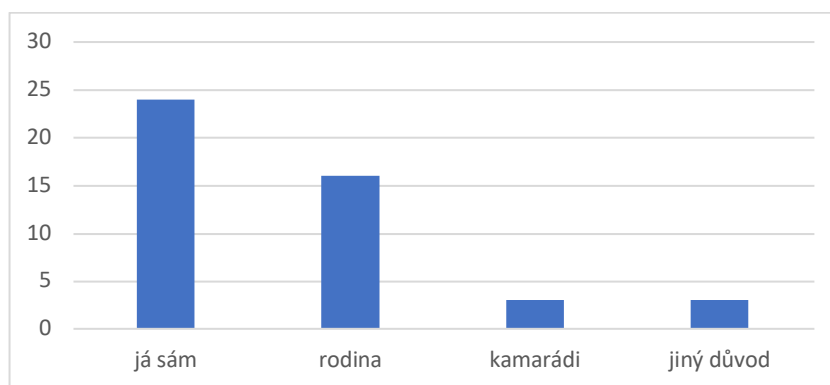
Graf č. 9: změna volby SŠ (TŘÍDA 2)

U této jsem se toho bohužel velmi nedozvěděla. Nejčastěji žáci odpovídají, že jsou se svou volbou spokojeni a že se jim na škole líbí. Pár žáků uvedlo, že jsou zejména rádi za své spolužáky a učitele. Jeden žák odpověděl, že se svou volbou spokojený není. Jeho důvodem je, že chtěl primárně na jinou školu a tato škola pro něj nebyla první volbou. Z mého pohledu tento důvod škola ovlivnit nemůže, tudíž tento důvod není nějak velmi směrodatný.

Kdo nebo co tě nejvíce ovlivnil při volbě střední školy?

Graf č. 10: vliv při volbě SŠ (TŘÍDA 2)

Nejčastěji mají žáci pocit, že svou volbu střední školy ovlivnili oni sami, dále také jejich rodiče. Tři žáci také doplnili i jiný důvod.

Fakt, že žáci mají pocit, že o své volbě rozhodli sami, považují za velmi pozitivní, protože to podle mého názoru zvyšuje pravděpodobnost jejich spokojenosti ve škole.

Jsem rád/a, že chodím do této školy.

Graf č. 11: spokojenost se SŠ (TŘÍDA 2)

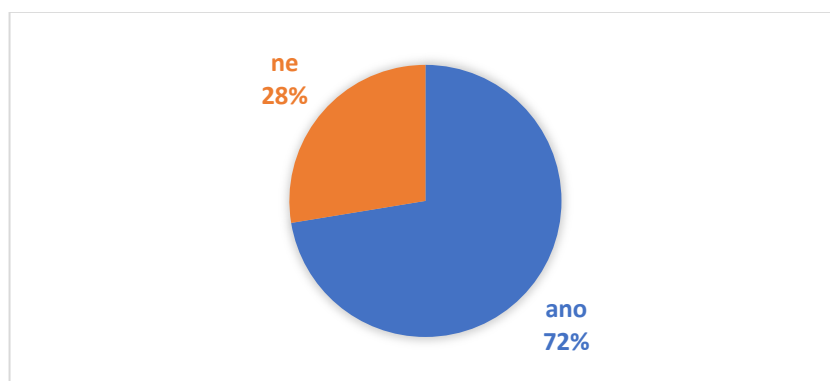
Graf naznačuje, že žáci jsou většinou spokojeni s tím, že navštěvují právě tuto školu. Také z větší části uvádí spíše důvody, proč jsou rádi, že chodí do této školy. Mezi nimi bylo nejčastější odpovědí, že jsou rádi za svůj **třídní kolektiv**. Dále jsou žáci rádi za své **učitele**, za jejich výuku, ale také za to, že je škola připraví na vysokou školu. Tři žáci také zmínili, že jsou rádi, že mají školu blízko svého bydliště. Toto je faktor, který je ale velmi individuální a také jsou ve třídě žáci, kteří naopak musí dojíždět zdaleka.

Důvodem proč žáci nejsou tak moc rádi, že chodí do této školy je **rychlé tempo výuky** a velké **množství testů**. Tyto odpovědi ale vždy uvedl pouze jeden žák.

2.VO: Jak žáci hodnotí svou adaptaci na nové školní prostředí?

Líbí se ti prostředí školy?

Graf č. 12: prostředí školy (TŘÍDA 2)

U této otázky je výsledek podobný jako u TŘÍDY 1. Žáci nejsou velmi spokojeni se vzhledem a vybavením školy. Také se jim velmi nezamlouvá okolí školy.

Jak se cítíš v kolektivu spolužáků?

Žáci v této třídě na tuto otázku odpovídali velmi kladně. Polovina žáků se cítí **dobře** a zhruba třetina se cítí velmi dobře. Někteří žáci se cítí ve třídě velmi **komfortně** a **bezpečně**, což je z mého pohledu velmi důležité. Jeden žák také uvedl, že se cítí daleko lépe přijímaný než dříve. Často také žáci píšou o tom, že si ve třídě dost **pomáhají**, což se týče učení, sdílení zápisků a pomoci s domácími úkoly.

Máš pocit, že máš ve třídě kamarády nebo kamarádky, nebo že ve třídě časem budeš mít?

Graf č. 13: kamarádství ve třídě (TŘÍDA 2)

Pouze jeden žák u této otázky odpověděl, že nemá pocit, že by měl ve třídě kamarády. U tohoto žáka se ale také objevovaly odpovědi, že neumí navazovat vztahy s lidmi a má kamarády pouze na internetu.

Máš pocit, že jsi oblíbený/á ve třídě?

U této otázky jsem se toho bohužel také mnoho nedozvěděla. Třetina žáků ale uvedla, že jsou ve třídě oblíbení, což je podle mého názoru velký počet. Další tři žáci uvedli, že jsou oblíbení primárně

mezi svými kamarády. Další třetina se cítí být spíše v neutrálním postavení ve třídě. Pět žáků uvedlo, že jsou velmi introvertní a tiší a považují se za neoblíbené ve třídě.

Vytváří učitelé příležitosti aktivního zapojení do výuky? Popřípadě jakým způsobem?

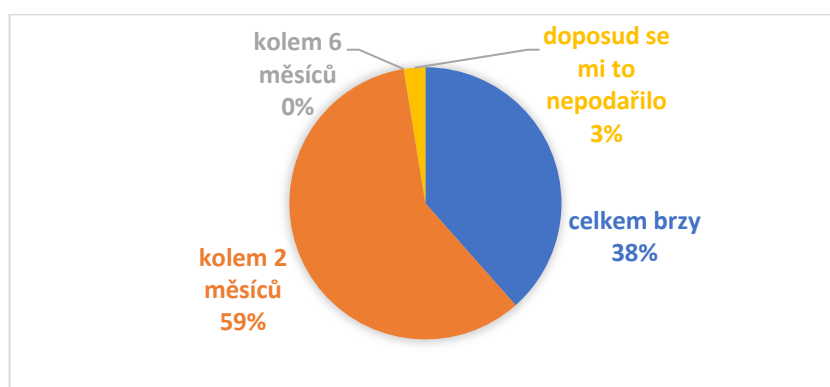
U této otázky deset žáků uvedlo, že učitelé vytváří příležitosti pro aktivní zapojení žáků, ale na druhou stranu také deset žáků uvedlo, že učitelé nevytváří žádné příležitosti. Ostatní žáci uvedli, že jen někteří učitelé tyto příležitosti vytváří. Z těchto velmi rozdílných odpovědí usuzuji, že každý žák si pod aktivním zapojením představuje něco jiného, tudíž se pak jejich odpovědi velmi liší.

Podle žáků učitelé nejčastěji pokládají žákům otázky, které je přimějí se aktivně projevit. Dále učitelé používají online kvízy, ale také skupinové práce. Při výuce cizích jazyků žáci při hodinách konverzují.

3.VO: Jak žáci prožívali/prožívají svou adaptaci na střední škole?

Jak rychle ses adaptoval/a na novou školu?

Graf č. 14: rychlost adaptace (TŘÍDA 2)

U této otázky například v porovnání se TŘÍDOU 1 trvala celkově adaptace trochu déle. Avšak pouze jeden žák uvedl, že si na novou střední školu stále nezvykl.

Jaké emoce jsi nejčastěji prožíval/a a prožíváš v souvislosti s přechodem na střední školu?

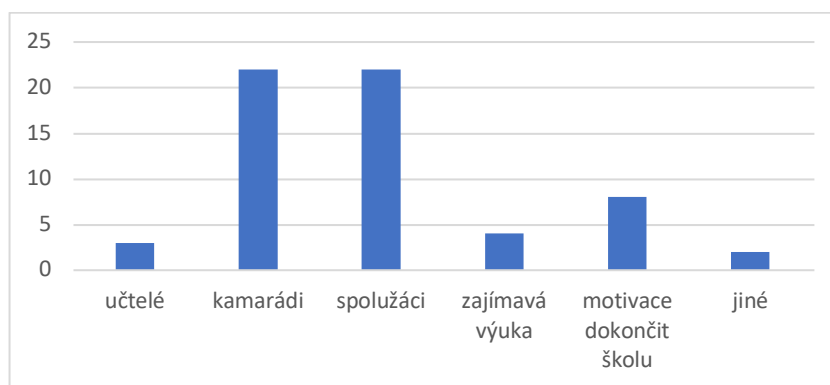
V této třídě mě velmi potěšilo, že zde žáci více pociťovali pozitivní emoce než negativní. Mezi těmi negativnějšími žáci nejvíce prožívali **stres** z nového školního prostředí a z velkého množství učiva. Někteří z nich zmínili také **smutek**, **zmatení** a **strach** z nové školy.

Téměř polovina žáků ale cítila **radost** z přijetí na vysněnou střední školu a z nového prostředí. Zmiňovali také natěšení na **seznamování** se se spolužáky.

Z odpovědí je znát, že jsou žáci velmi vděční, že se na střední školu dostali a že na ni velmi chtěli. Proto podle mého názoru často zmiňují radost, kterou ze střední školy mají.

Co ti nejvíce pomáhá v přizpůsobení se novému prostředí na střední škole?

Graf č. 15: přizpůsobení se na nové prostředí (TŘÍDA 2)

Jednoznačně nejvíce žákům v této třídě pomohli v adaptaci spolužáci a kamarádi. Jak jsem již zmínila u přechozí třídy, žáci v tomto věku kladou velký důraz na své kamarádské vztahy. Na druhou stranu mě překvapilo, že oproti TŘÍDĚ 1 nepovažuje motivaci dokončit střední školu za tak důležité.

Co ti přijde na základě tvé osobní zkušenosti obtížné při adaptaci na střední školu?

Jako nejobtížnější žáci považují zejména začlenit se dobře do kolektivu a najít si přátele, to si myslí zhruba polovina třídy. Dále považují za obtížné zvyknout si na velké množství těžkého učiva. Dva žáci také zmínili, že je velmi obtížné, ale i důležité udělat dobrý první dojem na celou třídu. Dále pro ně bylo obtížné najít si a zvyknout si na jiný styl učení, než byli doposud zvyklí. Čtyři žáci nepovažují adaptaci za obtížnou a přijde jim to stejné jako na základní škole.

Jak se cítíš ve své nové třídě na střední škole ve srovnání se svou předchozí třídou na základní škole? A v čem je to jiné?

U této otázky jsem otázky opět rozdělila do tří kategorií. Polovina žáků se na nové střední škole cítí lépe jak na základní. Třetina žáků se cítí velmi podobně a necítí žádné velké změny. Jen tři žáci se cítili lépe na základní škole.

Nejčastějšími důvody jsou, že na střední škole mají daleko lepší kolektiv, ve kterém mají podobnější zájmy. Také často zmiňují, že na střední škole je daleko vyšší mentální úroveň, díky které se ve třídě cítí lépe. Důvodem proč se na základní škole cítili lépe je zejména lehčí učivo a jeho menší množství.

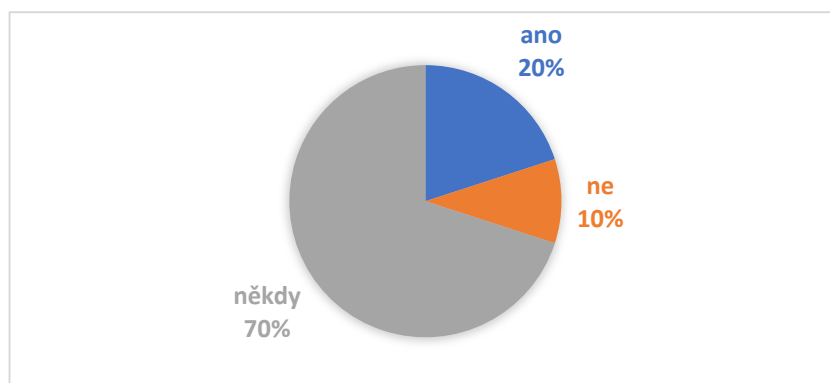
TŘÍDA 3

Jak jsem již zmínila, tato třída je součástí střední průmyslové školy. Do této třídy chodí celkem 30 žáků, v toho 28 chlapců a 2 dívky.

1.VO: Jak jsou žáci spokojeni s jejich volbou střední školy?

Těšíš se v současné době do školy?

Graf č. 16: těšení se do školy (TŘÍDA 3)

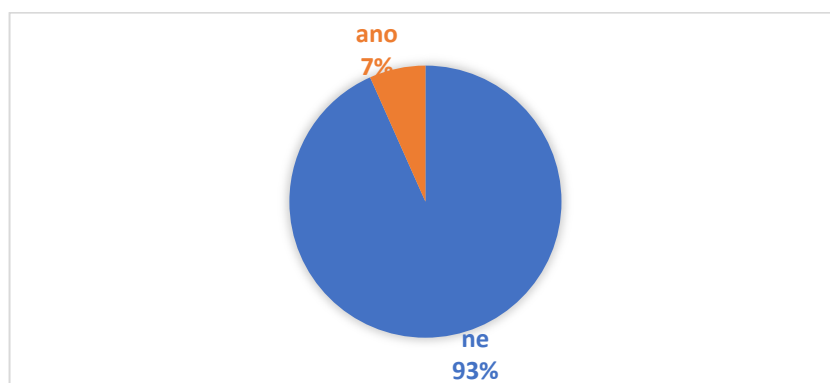
Jak již můžeme vyčíst z grafu, nejčastější odpovědí žáků byla, že se těší do školy jen někdy. U této otázky měli také svou odpověď zdůvodnit. U zhruba poloviny žáků se objevila odpověď, že velice záleží na rozvrhu a co se v daný den děje. Tento důvod tedy koresponduje s odpovědí „někdy.“

Zmíněné odpovědi jsem následně rozdělila na pozitivní a negativní. Důvody, proč se žáci do školy netěší jsou zejména **testy a zkoušení**. U pěti žáků se také objevila odpověď, že se netěší kvůli **nedostatku spánku**. Dalšími důvody s nízkou četností byla absence odborných předmětů, nevyhovující kolektiv, někteří učitelé nebo **těžké studium**.

Nejčastějším důvodem, proč se žáci do školy těší byl zejména **kolektiv**, který zmínila zhruba 1/3 žáků. Pár žáků také zmínilo, že se těší na učitele a jeden žák zmínil, že se těší na zajímavou výuku.

Změnil/a bys nyní volbu své střední školy?

Graf č. 17: změna volby SŠ (TŘÍDA 3)

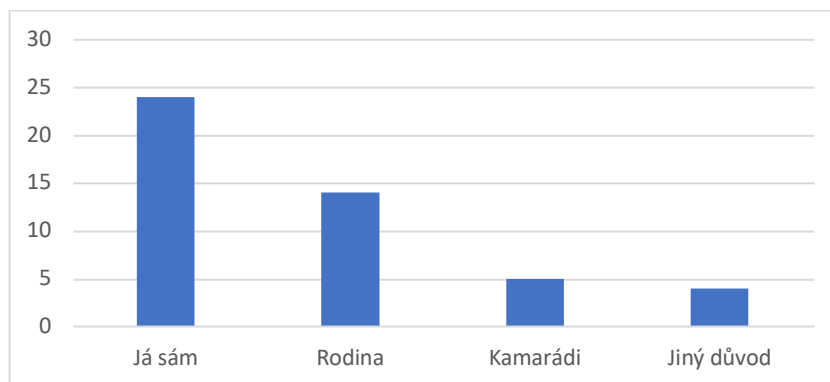
V grafu můžeme vidět, že žáci jsou z velké většiny se svou volbou spokojeni. U této otázky měli také uvést důvod. Nejčastějším důvodem, proč jsou se svou volbou spokojeni je obor, který si vybrali

a také kolektiv, který ve třídě mají. Dalšími důvody jsou učitelé, prostory školy, ale také to, že toto byla jejich vysněná škola.

U žáků, kteří uvedli, že by svou volbu střední školy změnili, se ale objevuje odpověď, že neví, jakou jinou střední školu by si zvolili. Z toho tedy usuzují, že nemají žádný zásadní důvod, proč školu měnit, jen zřejmě neodpovídá jejich očekávání.

Kdo nebo co tě nejvíce ovlivnil při volbě střední školy?

Graf č. 18: vliv při volbě SŠ (TŘÍDA 3)

Z grafu můžeme vyčíst, že rozhodnutí o volbě střední školy, považují zejména za své vlastní. K této otázce se ještě vrátím v diskusi, kde ji srovnám se studii, které byli součástí teoretické části bakalářské práce.

Jsem rád/a, že chodím do této školy.

Graf č. 19: spokojenost se SŠ (TŘÍDA 3)

U odpovědí na tuto otázku můžeme vidět, že žáci jsou převážně rádi, že do této školy chodí. Následně měli i uvést důvody. Už z grafu můžeme vidět, že převažovaly zejména pozitivní důvody. U této otázky byly odpovědi poměrně rozmanité. Nejčastěji se objevoval důvod, že jsou velmi rádi za své **spolužáky**, ale také za **obor**, který studují. Dalšími důvody byly například mimoškolní aktivity, prestižnost školy, ale také praktické zaměření. Tyto důvody, ale vždy uvedl pouze jeden žák. Žáci uvedli i důvody, proč do této školy chodí neradi. Nejčastější odpovědí bylo, že tato škola je velmi **náročná**. Dalším důvodem bylo velmi **dlouhé vyučování**.

2.VO: Jak žáci hodnotí svou adaptaci na nové školní prostředí?

Líbí se ti prostředí školy?

Graf č. 20: prostředí školy (TŘÍDA 3)

Žáci jsou především s prostředím školy spokojeni. Žáci, kteří uvedli, že nejsou, uvádějí zejména důvod, že škola má dvě budovy, mezi kterými musí během dne přecházet.

Jak se cítíš v kolektivu spolužáků?

U této otázky se objevovaly nejrůznější odpovědi. Nejčastěji se u této otázky objevovala odpověď, že se cítí **dobře**, to uvedla zhruba polovina žáků. Další častější odpovědí bylo, že se cítí **skvěle**. Dále tři žáci uvedli, že se cítí dobře zejména mezi svými kamarády a zbytek třídy to neřeší. Dva žáci také uvedli, že se cítí komfortně a jeden bezpečně.

Často také zmiňují, že se všichni ve třídě baví jako jedna velká skupina. Žáci v této třídě také velmi často zmiňovali obrovskou **vzájemnou pomoc** od všech ve třídě. To je z mého pohledu velmi důležité zmínit, protože u jiných tříd se tato odpověď objevovala pouze zřídka a je to jeden z faktorů, který je důležité zmínit.

Máš pocit, že máš ve třídě kamarády nebo kamarádky, nebo že je ve třídě časem budeš mít?

U této otázky uvedli všichni žáci ve třídě, odpověď „ano,“ tudíž všichni ve třídě nějaké přátelství mají. To z mého pohledu značí, že ze třídy není nikdo vyřazen na okraj třídy. To je podle mě pro třídu velmi důležité a řekla bych i výjimečné.

Máš pocit, že jsi oblíbený/á ve třídě?

U této otázky se objevovaly spíše stručnější odpovědi. Polovina žáků se nachází někde na středě, spíše mají ve třídě neutrální postavení. Pět žáků uvedlo, že jsou oblíbení mezi svými kamarády a zbytku třídy je to lhostejné. Pouze tři žáci uvedli, že jsou oblíbení a zdůvodnili to svou extrovertní povahou a smyslem pro humor. Čtyři žáci odpověděli, že oblíbení nejsou, ale také zmiňovali, že to ani není jejich prioritou. Někteří žáci také uvedli, že nevědí, ale že to ani vědět nechtějí.

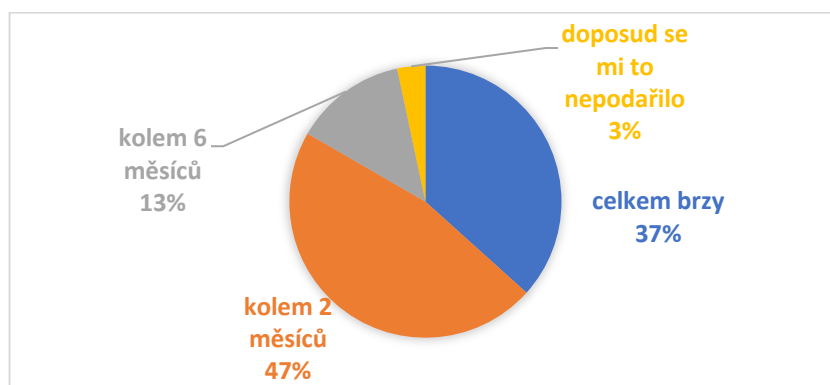
Vytváří učitelé příležitosti aktivního zapojení do výuky? Popřípadě jakým způsobem?

Nejčastější odpovědí bylo, že velmi záleží na učiteli. Někteří odpověděli, že většina ano a někteří naopak, že velmi málo učitelů. Způsoby, jakými učitel vytváří aktivní zapojení žáků do výuky se objevilo mnoho. Nejčastějším způsobem je vyvolávání žáků k tabuli, dále například diskuze na různá témata, skupinové práce, online kvízy nebo referáty.

3.VO: Jak žáci prožívali/prožívají svou adaptaci na střední škole?

Jak rychle ses adaptoval/a na novou školu?

Graf č. 21: rychlost adaptace (TŘÍDA 3)

Výsledky u této otázky jsou poměrně podobné jak u TŘÍD 1 a 2. Opět pouze jeden žák uvádí, že se doposud na novou střední školu neadaptoval.

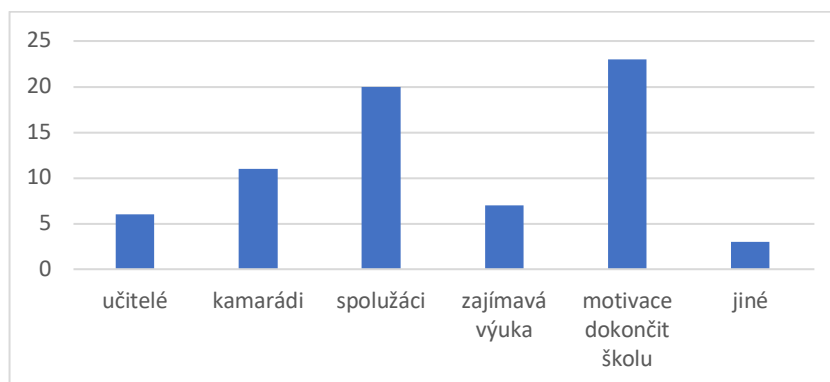
Jaké emoce jsi nejčastěji prožíval/a a prožíváš v souvislosti s přechodem na střední školu?

U této otázky se až na jednu výjimku objevovaly jen emoce negativní. Nejčastější emocí byl **stres**, ať už z nového učiva, ale také z poznávání nových lidí. Dále žáci často uváděli **strach**, který ale dále nespecifikovali, tudíž nedokážu více specifikovat z čeho. Dále se pomálu objevovaly emoce jako je smutek, vyčerpání, zmatení, stesk, ale také nervozita.

Jedinou pozitivní emocí byla **radost**, kterou uvedlo pět žáků. Popisovali radost ať už z přijetí na jejich vysněnou školu, ale také radost z kolektivu, který se velmi dobře sešel.

Co ti nejvíce pomáhá v přizpůsobení se novému prostředí na střední škole?

Graf č. 22: přizpůsobení se novému prostředí (TŘÍDA 3)

V této třídě žákům nejvíce pomáhá motivace dokončit střední školu, poté jsou až na druhém místě spolužáci. U této třídy mě výsledek poměrně překvapil, protože jsem očekávala, že nejčastější odpovědi budou spolužáci a kamarádi.

Co ti přijde na základě tvé osobní zkušenosti obtížné při adaptaci na střední školu?

U této otázky byly odpovědi velmi rozmanité a žáci se velmi rozepsali. Nejčastější odpovědí bylo **seznamování** se s novými spolužáky, na kterém jim z mého pohledu záleží nejvíce. Dále je to přizpůsobení se na nové školní prostředí, ale také větší množství **těžšího učiva, vyšší nároky učitelů, přísnější známkování**. Dále také jeden žák uvedl **méně volného času**.

Dva žáci odpověděli, že není obtížné nic a že je to podobné jako na základní škole.

Jak se cítíš ve své nové třídě na střední škole ve srovnání se svou předchozí třídou na základní škole? A v čem je to jiné?

U této otázky jsem odpovědi rozdělila opět do tří kategorií. Polovina žáků tedy uvedla, že na střední škole se cítí lépe jak na základní škole. Dále kolem deseti žáků uvedlo, že se cítí podobně jako na základní škole a čtyři žáci se cítili lépe na základní škole.

Objevovalo se zde mnoho důvodů, ale nejčastěji se objevovaly důvody, že na střední škole jsou vyspělejší spolužáci a mají zde lepší kolektiv. Často ale na druhou stranu uváděli, že spolužáky na základní škole znají lépe, protože s nimi strávili více času.

Také zmiňovali to, že jim chybí adaptační kurz, který neměli a myslí si, že by jim více pomohl.

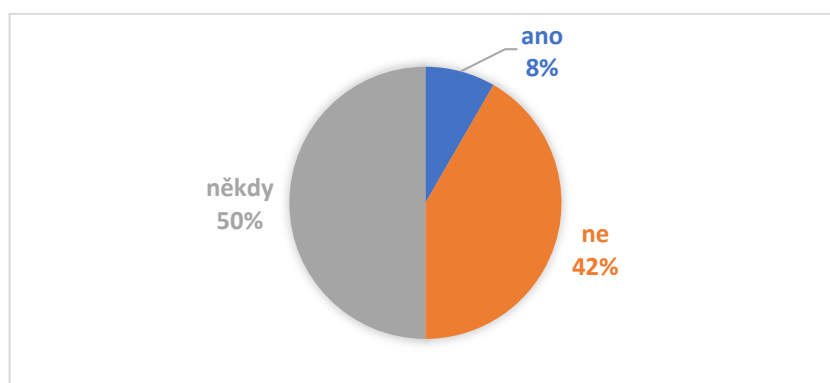
TŘÍDA 4

Tato třída je také součástí střední průmyslové školy. V této třídě bylo dotazováno celkem 24 žáků, z toho 15 chlapců a 9 dívek. Na rozdíl od ostatních zkoumaných tříd se na tuto školu dělají talentové zkoušky.

1.VO: Jak jsou žáci spokojeni s jejich volbou střední školy?

Těšíš se v současné době do školy?

Graf č. 23: těšení se do školy (TŘÍDA 4)

U této otázky polovina žáků uvedla, že se těší do školy jen někdy. Důvodem této odpovědi je, že velmi záleží na rozvrhu a učitelích, které daný den mají.

Následně deset žáků uvedlo, že se do školy netěší, a to hlavně kvůli **testům**, ale také **učitelům** a **dlouhému rozvrhu** každý den. Dalšími důvody, které uvedlo několik žáků je, že je pro ně škola stresujícím prostředím, jsou unavení a nelíbí se jim prostředí školy.

Několik žáků uvedlo, že se do školy těší. Důvody pro těšení se do školy uváděli zejména přátelé, které ve třídě mají a celkový třídní kolektiv.

Změnil/a bys nyní volbu své střední školy?

Graf č. 24: změna volby SŠ (TŘÍDA 4)

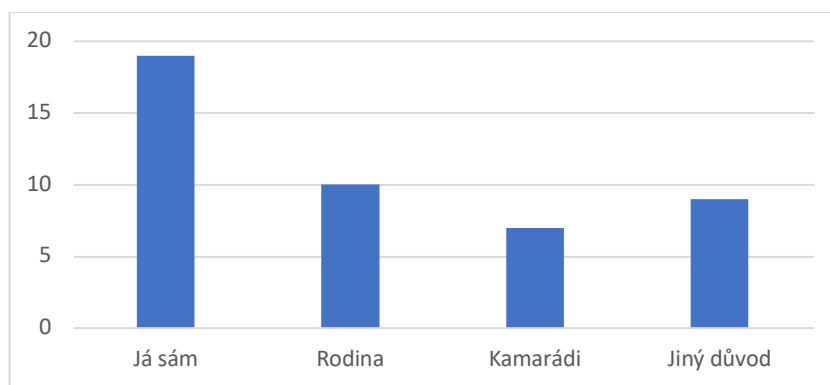
U této otázky často žáci důvod neuváděli, každopádně nějaké důvody jsem se dozvěděla. Svou volbu by žáci nezměnili zejména díky **oboru**, který je baví, ale také díky **třídnímu kolektivu**. Dalšími

důvody, které ale vždy uvedl pouze jeden žák jsou prestižnost školy, odborné předměty a také dobrá příprava na vysokou školu.

Svou střední školu by změnili tři žáci. První žák uvedl důvod ten, že je na škole dlouhé vyučování, druhému se nelíbí prostředí školy a třetímu přístup učitelů. Jelikož se tyto odpovědi objevují vždy jen u jednoho žáka, nepřikládala bych jim takovou hodnotu a jde spíše o osobní preference žáka, které škola v nějakém ohledu nesplňuje.

Kdo nebo co tě nejvíce ovlivnil při volbě střední školy?

Graf č. 25: vliv při volbě SŠ (TŘÍDA 4)

Jsem rád/a, že chodím do této školy.

Graf č. 26: spokojenost se SŠ (TŘÍDA 4)

Z grafu můžeme vidět, že žáci jsou spíše rádi, že do této školy chodí a nikdo není vyloženě nerad, že by do této školy chodil. Důvody jsem opět rozdělila na pozitivní a negativní. Pozitivními jsou kamarádi nebo **spolužáci, oborové předměty a učitelé**. Dva žáci také uvedli, že škola jim dává přesně to, co chtějí. Dále zmiňují, že škol s podobným oborem je málo a tato je jediná státní, tudíž také hraje velkou roli.

Mezi důvody, proč žáci do této školy chodí neradi jsou různé a u žádného žáka se odpověď neshodovala. Odpovědi s četností jednoho žáka jsou tedy školní osnovy, testy, časová náročnost, nevyužitelnost znalostí v praxi nebo někteří učitelé. Tyto odpovědi se vždy objevily jen jednou, tudíž bych jim nepřikládala velký důraz. Zároveň nikdo není zcela nerad, že do této školy chodí, takže to nejsou důvody, které by měli tak velkou váhu.

2.VO: Jak žáci hodnotí svou adaptaci na nové školní prostředí?

Líbí se ti prostředí školy?

Graf č. 27: prostředí školy (TŘÍDA 4)

Nejčastějším důvodem, proč se žákům nelíbí prostředí školy je zejména to, že škola má dvě budovy. Většina žáků se o této skutečnosti dozvěděla až první den školy. Žáci v prvním ročníku musí tedy během dne přecházet z jedné budovy do druhé.

Jak se cítíš v kolektivu spolužáků?

U této otázky se objevují spíše pozitivní odpovědi. Deset žáků uvedlo, že se cítí **dobře** a pět dalších se cítí **skvěle**. Dále dva žáci uvedli, že se cítí ve třídě komfortně a další dva bezpečně. Také se objevily odpovědi například, že se cítí oblíbení, respektovaní a také přijatí.

Jeden žák uvedl, že se cítí osaměle a nemá ve třídě kamarády. Další dva zmiňují, že je pro ně velmi těžká adaptace na nový kolektiv, ale věří, že to bude po čase lepší.

Máš pocit, že máš ve třídě kamarády nebo kamarádky, nebo že je ve třídě časem budeš mít?

Graf č. 28: kamarádství ve třídě (TŘÍDA 4)

Kromě jednoho žáka odpověděli všichni, že kamarádství ve třídě mají, což je z mého pohledu vysoký počet. Žák, který uvedl, že žádné kamarádství ve třídě nemá, uvedl, že sice kamarády ve třídě nemá, ale také o ně ani nestojí. Je introvertní a nerad navazuje nová přátelství. Z mého pohledu to tedy není tak, že by byl ze třídy nějak vyčleňován, spíše o to sám žák nemá zájem.

Máš pocit, že jsi oblíbený/á ve třídě?

Sedm žáků uvedlo, že se necítí být ani oblíbený ani neoblíbený, jsou někde na středu, kde jim to vyhovuje. Dalších šest žáků se považuje za oblíbené ve třídě, tři se považují za oblíbené jen mezi svými kamarády a jeden žák si myslí, že je oblíbený jen mezi dívkami. Za neoblíbené se považují čtyři žáci, kteří říkají, že jsou spíše introvertnější povahy a ve třídě se velmi nevyjadřují.

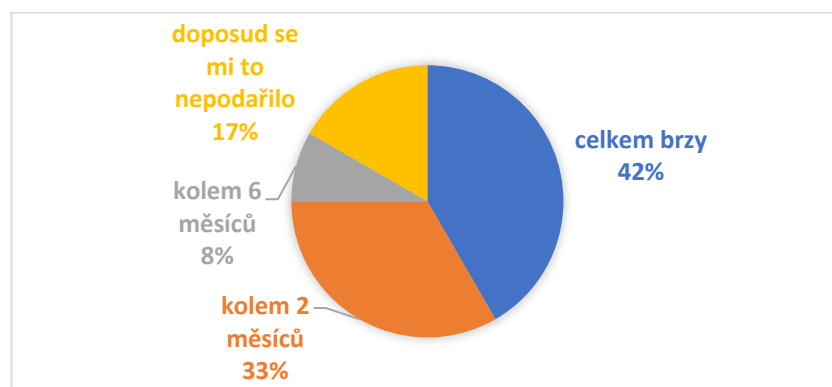
Vytváří učitelé příležitosti aktivního zapojení do výuky? Popřípadě jakým způsobem?

U této otázky se neobjevila ani jednou odpověď, že ne. Žáci si nejčastěji myslí, že velmi záleží na učiteli. Šest žáků dokonce uvedlo, že všichni učitelé se nějakým způsobem snaží. Forem, jak učitelé zapojují žáky do výuky zmínili žáci poměrně mnoho. Jsou jimi například využívání vybavení, které souvisí s jejich oborem, dále různé hry, skupinové aktivity, diskuze, pracovní listy a různé otázky.

3.VO: Jak žáci prožívali/prožívají svou adaptaci na střední škole?

Jak rychle ses adaptoval/a na novou školu?

Graf č. 29: rychlost adaptace (TŘÍDA 4)

V této třídě by se dalo říci, že adaptace u žáků trvala nejdéle. I když polovina žáků uvádí, že se adaptovali celkem brzy, na druhé straně čtyři žáci uvedli, že se doposud neadaptovali. Což je nejvyšší počet ze všech čtyř dotazovaných tříd.

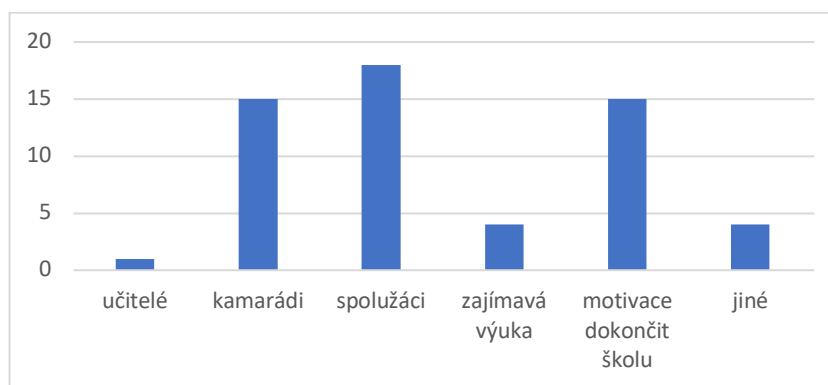
Jaké emoce jsi nejčastěji prožíval/a a prožíváš v souvislosti s přechodem na střední školu?

Žáci z velké většiny prožívali spíše negativní emoce. Nejčastěji prožívali **stres**, **smutek**, **vyčerpání** a **úzkost**. Někteří z nich uváděli i stesk po staré škole, zmatení z nového prostředí a vyděšení.

Žáci ale také uvedli, že cítili pocit velké **radosti** a **nadšení** z nové školy.

Co ti nejvíce pomáhá v přizpůsobení se novému prostředí na střední škole?

Graf č. 30: přizpůsobení se novému prostředí (TŘÍDA 4)

Žákům v této třídě nejvíce pomáhají jak spolužáci a kamarádi, tak také motivace dokončit střední školu. Poměrně mě překvapuje u všech čtyř tříd, že učitele zmínilo jen minimum žáků.

Co ti přijde na základě tvé osobní zkušenosti obtížné při adaptaci na střední školu?

Skoro polovina žáků považuje za nejtěžší při adaptaci seznamování se s novými spolužáky. Dále velmi častou odpovědí je velká změna v objemu učiva, které je daleko náročnější. Uvádí také, že je obtížné zvyknout si na nároky a styl výuky učitelů. Mají také daleko méně volného času, který musí trávit studiem a domácími úkoly. Také je těžké si zvyknout na nový známkovací systém, který je daleko přísnější.

Jak se cítíš ve své nové třídě na střední škole ve srovnání se svou předchozí třídou na základní škole? A v čem je to jiné?

U této otázky jsem opět rozdělila odpovědi do tří kategorií. Zhruba jedna třetina uvedla, že se cítí na nové střední škole lépe, další třetina se cítí velmi podobně a poslední třetina se lépe cítila na základní škole.

Uvedených důvodů bylo mnoho, jsou jimi například to, že na střední škole jsou vyspělejší spolužáci a lepší genderový poměr. Lépe se žákům na střední škole komunikuje, nejsou nijak zaškatulkováni a jsou lépe přijímáni takoví jací jsou.

Na druhou stranu lidé, kteří se lépe cítili na základní škole uvádějí, že měli s lidmi na základní škole bližší vztahy a měli podobnější zájmy. Z mého pohledu se tento názor může časem změnit až se se svými spolužáky lépe poznají. U některých žáků adaptace na nové žáky trvá déle a mohou navázat hlubší vztahy až později.

4.7.1 Shrnutí výsledků dotazníkového šetření

V této podkapitole bych se ráda zaměřila na porovnání výsledků jednotlivých tříd a jejich shrnutí. Cílem tohoto shrnutí je porovnat třídy mezi sebou a následně výsledky více zobecnit. Výsledky budu porovnávat a shrnovat už pouze v rámci stanovených výzkumných otázek, nikoli podle otázek, které byly v dotazníku.

1.VO: Jak jsou žáci spokojeni s jejich volbou střední školy?

Nejdříve bych začala tématem o volbě školy, a to konkrétně, co žáky při volbě ovlivnilo nejvíce. Žáci ze všech čtyř tříd považují volbu střední školy zejména za svou vlastní. Na druhém místě je nejvíce ovlivnili rodiče a následně až kamarádi. Z mého pohledu je velice překvapující, že volbu střední školy považují primárně za svou volbu. Obecně mám pocit, že žáci v tomto věku příliš nevědí, co chtějí, proto je velmi často ovlivňují rodiče. Tento výsledek mě překvapil v dobrém slova smyslu, protože o to spíše bych řekla, že žáci mají šanci být na škole spokojeni a studují to, co si oni sami vybrali.

Dalším tématem, které jsem k této otázce zařadila bylo to, jak se žáci těší do školy a jaké jsou důvody proč se do školy těší či netěší. Když porovnávám výsledky všech tříd, jsou velmi podobné. Negativními důvody jsou nejčastěji testy a zkoušení, v tom se všechny třídy shodují. Naopak nejvíce se žáci těší na své spolužáky a kolektiv.

Dále jsem zjišťovala, jak jsou žáci rádi, že chodí do této školy a spíše jsem pak více zkoumala důvody jejich odpovědi. Obecně více žáci odpovídali, že jsou rádi nebo spíše rádi. Často ve všech třídách zmiňovali, že jsou se svou školou spokojeni. Důvodem, proč jsou rádi, že chodí zrovna na svou školu uvedli nejčastěji všechny třídy, že to jsou jejich spolužáci a třídní kolektiv. U TŘÍDY 1 a TŘÍDY 2 se častěji objevovala odpověď, že je tato škola připraví na budoucí studium na střední škole. Naopak u TŘÍDY 3 a TŘÍDY 4 se častěji objevovala odpověď, že jsou rádi za svůj obor, který je velmi baví a také za praktičtější vyučování. Nejvíce pozitivně u této otázky odpovídala TŘÍDA 3. V důvodech, proč se do školy netěší se žáci opět poměrně shodli, nejvíce zmiňují náročnost školy a také dlouhé vyučování a časově náročnou přípravu do školy samotné.

Poslední otázkou bylo, zda by žáci svou volbu střední školy nyní změnili. U této otázky všechny třídy odpovídali velmi podobně. Zde jsem se chtěla zaměřit spíše na odpovědi žáků, kteří by svou volbu změnit chtěli. Odpovědi těchto žáků jsem rozebírala již předtím. Uvedené důvody se spíše týkaly preferencí jednotlivých žáků, jako například to, že původně chtěli na jinou střední školu.

Shrnutím tedy je, že žáci jsou z mého pohledu spokojeni s jejich volbou školy. Velmi pozitivně jejich spokojenost ovlivňují jejich kamarádi a spolužáci. Často zmiňovaná náročnost učiva může být z mého pohledu pouze dočasná, než si žáci plně zvyknou.

U této otázky jsem pracovala zejména s kategorií **volba střední školy**. Otázky, které pod tuto výzkumnou otázku spadají, odpovídají na otázky ohledně volby střední školy.

2.VO: Jak žáci hodnotí svou adaptaci na nové školní prostředí?

Žákům se samo o sobě prostředí spíše líbí. U této otázky neměli svou odpověď nijak zdůvodňovat, avšak i tak k ní někteří žáci něco doplnili nebo se o prostředí školy zmiňovali u jiných otázek. Důvodem proč se jim prostředí školy nelíbí je zejména nemoderní vybavení školy a holé učebny. Žádný žák to ale nezmiňuje jako nějaký zásadní faktor, který by jeho adaptaci ztěžoval.

U otázek ohledně kolektivu se většina žáků vyjadřovala spíše pozitivně. Obecně nejčastěji žáci používali výraz, že se v kolektivu cítí „dobře“ nebo „skvěle.“ U toho tématu bych chtěla vyzdvihnout zejména TŘÍDU 3, kde žáci cítí vzájemnou podporu, které si velmi váží. Ze všech respondentů odpověděli jen dva žáci, že ve třídě nemají kamaráda. To je podle mého pohledu velmi nízké číslo, které značí, že kolektivy ve všech třídách se sešly velmi dobře. Žáci, kteří ve třídě kamaráda nemají uvádí, že ani oni sami o to nestojí.

Dále jsem se chtěla lehce zaměřit na oblíbenost ve třídě. Tuto otázku vynechalo poměrně velké množství žáků. Podle mého názoru spousta žáků brala oblíbenost ve třídě až spíše jako negativní aspekt. Žáci často zmiňují, že oblíbenost je něco o co vlastně vůbec nestojí. Pro mě to bylo zajímavé zjištění, nečekala jsem, že na tuto otázku nebude chtít odpovědět tolik žáků.

V rámci této otázky jsem také chtěla zjistit alespoň trochu, jak žáci vnímají své učitele. V této otázce se ve všech třídách odpovědi velmi lišily. Pár žáků také poznamenalo, že neví, co si mají představit pod příležitostí k aktivnímu zapojení žáka do výuky. Právě z tohoto důvodu je dost možné, že se odpovědi tak lišily. Žáci uváděli nejrůznější způsoby, které jsem uvedla výše u jednotlivých tříd. Také někteří žáci zmiňovali, že jim aktivní zapojení do výuky nevyhovuje a celé hodiny raději jen poslouchají výklad.

Žáci jsou dle mého názoru v kolektivu velmi spokojeni. Našli si ve třídě spolužáky, se kterými si rozumí a často to zmiňují. Kolektiv jejich adaptaci velmi zpříjemňuje.

U této otázky jsem pracovala zejména s kategorií **adaptace žáka na nové školní prostředí**. Tato kategorie koresponduje s otázkami v dotazníku.

3.VO: Jak žáci prožívali/prožívají svou adaptaci na střední škole?

U této výzkumné otázky se objevuje daleko více negativních emocí, než jak tomu bylo u třídního kolektivu. Žáci mají přechod na střední školu spjatý více se stresem a strachem z neznámého. Dále pro žáky bylo nejobtížnější seznámení se s novými spolužáky. Na druhou stranu například u TŘÍDY 2 se objevuje velký počet žáků, kteří uvedli, že cítili velkou radost. Je naprosto pochopitelné, že toto období je pro žáky velmi náročné, proto jsem také chtěla zjistit co jim v této situaci pomáhá nejvíce. Nejčastěji jim pomáhají kamarádi a spolužáci, kteří jim školu zpříjemňují. Na druhou stranu velmi málo žáků zvolilo odpověď, že jim pomáhají učitelé nebo zajímavá výuka. Dalo by se to i interpretovat tak, že pomoc ze strany školy se jim nedostává. Těžko říci, zda tomu tak opravdu je. Z mého pohledu žáci v tomto věku jsou velmi ovlivňováni vrstevníky, ty jsou jejich prioritou.

Žáci také pociťují změny oproti základní škole. Obecně jsou na střední škole vyspělejší spolužáci. Ve TRÍDĚ 1 a TRÍDĚ 2 také často zmiňují vyšší mentální úroveň svých spolužáků, která jim více vyhovuje. V obou třídách ale cítí, že nemají se svými spolužáky tak silné přátelství jako měli se spolužáky na základní škole. Myslím si, že toto je pouze otázkou času a během let se jejich přátelství prohloubí.

U této otázky jsem pracovala zejména s kategorií **emoce ve vztahu k adaptaci**. Žáci u této otázky často zmiňují emoce spojené s adaptací.

4.8 Diskuze

V této kapitole bych se zejména chtěla zaměřit na dosažení stanoveného cíle práce a na doporučení vyplývající z provedeného výzkumu. Dále bych se ráda zaměřila na porovnání výsledků výzkumu s literaturou.

Dosažení cíle výzkumu

Cílem výzkumu bakalářské práce bylo mapování faktorů, které ovlivňují adaptaci žáků, kteří přecházejí ze základní na střední školu. Dále na základě tohoto cíle byly vytvořeny tři výzkumné otázky, a to: Jak jsou žáci spokojeni s jejich volbou střední školy? Jak se žáci adaptovali na nové školní prostředí? Jak žáci prožívali/prožívají svou adaptaci na střední škole?. Ve výsledcích výzkumu jsem odpovědi na jednotlivé otázky rozbírala. Pokud bych se zaměřila už spíše na celkový cíl výzkumu, z mého pohledu byl cíl splněný. Od žáků jsem zjistila mnoho informací o tom, jaké faktory je ovlivnily nejvíce a jaké naopak nejméně. Cílem bylo od žáků zjistit jaké pocity při přechodu na střední školu měli, ale také obecně zjistit, jak se jim na škole líbí. Všechny tyto informace zjištěny byly.

Limity průběhu výzkumu

Dále bych ráda také stručně zhodnotila přístup škol, zejména učitelů, kteří mi umožnili provést výzkum v jednotlivých třídách. Na střední průmyslové škole byl z mého pohledu přístup vstřícnější. Tento přístup se dále odrážel i na samotných žácích. Žákům ve TŘÍDĚ 1 a 2 bylo ze strany učitele sděleno, aby dotazníky byly vyplněny co nejdříve, aby zbývající čas mohl být využit na výuku. Na základě toho usuzuji, že právě kvůli tomuto pokynu žáci v těchto třídách nebyli příliš sdílní a jejich odpovědi byly velmi stručné. Věřím, že pokud by žáci nebyli tlačeni časem, dozvím se z jejich odpovědí více. Tento faktor považuji za velmi ovlivňující, proto považuji za důležité ho zmínit.

Srovnání výzkumu s literaturou

Dále bych chtěla některé poznatky z výzkumu srovnat s teoretickými poznatky z odborné literatury. První, co bych ráda zmínila, je pozice třídního učitele. Čapek ve své publikaci zmiňuje, že pozice třídního učitele je velmi důležitá a specifická. (Čapek, 2010) V dotaznících u TŘÍDY 3 je třídní učitel poměrně často zmiňován. Žáci díky němu adaptaci prý zvládají lépe a je jejich velkou podporou. Naopak ve TŘÍDĚ 1 žáci třídního učitele zmiňují také, ale spíše jako někoho, s kým si nenesli a jejich adaptaci prý velmi nezlepšuje. Ve zbylých dvou třídách se o třídním učiteli nezmínil ani jeden žák. Mohlo by to být z důvodu, že k němu mají žáci spíše neutrální vztah.

Dalším tématem a podle mého úsudku velmi důležitým tématem je wellbeing žáků ve třídě. Felcmanová wellbeing shrnuje krásnou větou: „Wellbeing je, když se ráno těším...“ (Felcmanová, 2021) Tuto otázku jsem následně dala žákům do dotazníku, abych zjistila, jak to žáci mají. Výsledek mě poměrně překvapil. Očekávala jsem, že se většina žáků do školy netěší vůbec. Nejčastější

opovědí bylo, že se žáci těší pouze někdy. Z odpovědí jsem vydedukovala, že jde zejména o to, jaký rozvrh daný den žáci mají. Dále jejich těšení velmi ovlivňují testy a zkoušení. Toto považuji za věci, které jsou spíše pomíjivé a občasné. Dalším důležitým faktorem wellbeingu je bezpečnost ve třídě. Velmi mě převalilo, že pocit bezpečí zmínilo zhruba deset žáků u různých otázek. Nečekala jsem, že tento pocit nějaký žák vůbec zmíní. Wellbeing je velmi složitá a komplexní věc, každopádně z odpovědí žáků soudím, že se cítí ve třídě poměrně dobře a žádný ze žáků nemluvil o nějakých velkých problémech ve třídě.

Dále bych se ráda vyjádřila k početnosti žáků ve třídě. Jelikož je nyní velmi běžné, že na základní škole je ve třídě průměrně 20-30 žáků, pro většinu žáků v tomto není na střední škole žádná změna. Dva žáci ale tuto změnu zmiňují. Tito žáci chodili za základní školy, kde bylo běžně ve třídě maximálně 15 žáků. Tato změna je pro ně poměrně zásadní a uvádí, že to byla jedna z obtížnějších věcí, na kterou si museli zvyknout. S vyšší početností žáků ve třídě také podle Hrabala narůstá počet neutrálních vztahů ve třídě. Toto tvrzení se mi poměrně dobře ve výzkumu potvrdilo. Žáci často zmiňují, že mají svou skupinu lidí, se kterými se ve třídě baví a ostatních spolužáků si spíše nevšímají. Ve TŘÍDĚ 1 také zmiňují, že mají pocit, že část spolužáků vůbec neznají a nikdy s nějakými lidmi ani velmi nemluví. Naopak ve TŘÍDĚ 3 žáci mluví o vzájemné pomoci od všech žáků a že celá třída tvoří výborný kolektiv.

Dále Hrabal mluví o koedukovaných a segregovaných třídách. Za koedukované třídy můžeme považovat třídy na gymnáziu, tedy TŘÍDU 1 a TŘÍDU 2, kde počet dívek a chlapců je poměrně podobný. Čistě segregované třídy jsem v mém výzkumu neměla, ale TŘÍDA 3 k tomu měla nejbliže. V této třídě jsou pouze dvě dívky. Dívky jsou podle informací, které uvedly v dotazníku ve třídě velmi spokojené a chlapci také. Tato třída podle výsledku tvoří podle mého názoru nejlepší kolektiv. V této třídě se také nevytváří skupinky tak jako ve třídách ostatních. Ve TŘÍDĚ 4 někteří žáci zmiňují, že jim genderové složení ve třídě vyhovuje daleko více díky tomu, že mají chlapci ve třídě početní převahu. Ve TŘÍDÁCH 1 a 2 naopak zmiňují, že jsou ve třídě skupiny. Také dívky často zmiňují, že se ve třídě baví zejména s dívkami, to by také rády změnily. (Hrabal, 2002)

Dále bych se ráda krátce zmínila o sociálně – emočním učení u žáků. Tento výzkum na toto téma nebyl zaměřený, ale nějaké poznatky z výzkumu vyvstaly. Žáci měli u některých otázek v dotazníku popsat, jak se cítili nebo jaké měli emoce při přechodu na střední školu. Spousta žáků měla velký problém popsat své emoce. Buď nedokázali pro svůj pocit najít emoci nebo odpovídali na něco jiného. Věřím, že s tímto má problém velké množství lidí. O to více přicházím na to, jak moc důležité je zaměřit se na SES u žáků už v mladém věku.

Ke konci bych ráda rozebrala volbu střední školy u žáků. V teoretické části rozebírám výzkum od Hlad'a a Drahoňovské, kteří zkoumali, co nebo kdo nejvíce žáky ovlivňuje při volbě střední školy. Podle jejich výzkumu žáci přisuzují rozhodnutí nejvíce sobě samým. Tuto otázku jsem žákům také položila v dotazníku a z jejich odpovědí mi vyšlo úplně to samé. Na druhé místo žáci řadí vliv jejich rodičů. Stejně tak tomu bylo u výzkumu Hlad'a a Drahoňovské. (Hlad'o a Drahoňovská, 2012)

V neposlední řadě bych ráda zmínila kariérové poradenství, kterému se v teoretické části bakalářské práce věnuji. Na téma kariérového poradenství se žáků explicitně v dotazníku nedotazuji. Nicméně měli možnost ho zmínit u některých otázek. U žádného žáka se tato odpověď neobjevila. V současné době je téma kariérového poradenství velmi progresivní oblastí, o které se velmi mluví. Pro dotazované žáky tato oblast zřejmě není natolik zásadní, aby ji zmínili.

Na závěr této kapitoly bych chtěla zmínit doporučení, která mě ohledně přechodu žáků na střední školu, napadají. Jako první mě jistě napadá rozvíjení SES u žáků, které považuji za velmi stěžejní. Tato myšlenka je z mého pohledu ve školství poměrně opomíjena. Je důležité zejména pro socializaci žáků umět vyjadřovat emoce a umět je správně pojmenovávat. Dále bych se podle výsledků výzkumu zaměřila na prvotní socializaci u žáků v prvním ročníku na střední škole. Jak už bylo několikrát řečeno, spolužáci a kamarádství jsou pro žáky snad tím nejdůležitějším faktorem při adaptaci na střední školu. Je důležité, aby se v tomto zapojili jak učitelé, tak celá škola. Právě podpora pozitivních vztahů ve třídě, věřím, žákům na škole velmi pomůže. Poslední doporučení, které bych ráda zmínila, je adaptace na vyšší nároky učitelů a větší množství učiva, kterým se žáci často cítí být zahlceni. Je důležité, aby se žáci naučili strategicky organizovat svůj čas. Také aby měli čas se v množství učiva zorientovat a přizpůsobit se na něj. Je důležité si uvědomit, že tento přechod může být pro žáky velmi náročný a každý potřebuje jiný čas na to, aby si na všechny nové faktory adaptoval.

5 Závěr

Tato bakalářská práce se zaměřila na faktory ovlivňující adaptační proces přechodu žáků ze základní na střední školu. V teoretické části práce jsou popsány jednotlivé faktory, které by mohly ovlivnit přechod žáka ze základní na střední školu. Informace o těchto faktorech byly čerpány jak z literatury, tak také z pedagogických časopisů nebo zahraničních elektronických databází. Témata v teoretické části následně zrcadlí témata v části praktické.

V praktické části jsou v úvodu popsány cíle, metody výzkumu, charakteristika zkoumaného vzorku a vyhodnocení výsledků. Dotazníkové šetření jsem se snažila vytvořit co nejvíce objektivní, aby otázky žáky nijak neovlivňovaly. Výsledky výzkumu jsou podrobně rozebrány po jednotlivých třídách a také okomentovány. Teorie i výsledky výzkumu ukázaly, že nejdůležitějšími faktory, které ovlivňují adaptaci žáků je pozitivní třídní klima a také silná sociální podpora, která je pro ně velmi důležitá.

Významem těchto výsledků a obecně bakalářské práce je zejména pro učitele, kterým to může poskytnout konkrétní doporučení. Z mého pohledu se školy nezaměřují dostatečně na toto téma. Podpůrné školní prostředí může výrazně pomoci k úspěšné adaptaci žáků na střední škole. Výsledky této bakalářské práce mohou být využity například na programy na podporu nových žáků.

Nicméně, tento výzkum má i své limity. Byl použit relativně malý vzorek. Budoucí výzkum by mohl zahrnovat větší a různorodější vzorek a kombinovat kvantitativní a kvalitativní metody pro získání hlubšího pochopení adaptačního procesu. Některým žákům nemusí psaná forma vyhovovat a raději by preferovali rozhovor. Dále bych se příště více zaměřila na otázku adaptačních kurzů a programů pro žáky, které si myslím, že mají na adaptaci také velký vliv.

Práce na této bakalářské práci mi umožnila hlubší porozumění procesu adaptace žáků a jeho komplexitě. Toto téma mě vždy zajímalo, protože přechod na střední školu je klíčovým momentem v životě mladých lidí. Získané poznatky mě motivovaly k dalšímu zkoumání vzdělávacích programů a jejich vlivu na rozvoj žáků.

Závěrem lze říci, že adaptace na střední školu je komplexní proces ovlivněný mnoha faktory. Tato práce přispívá k lepšímu porozumění těmto faktorům a poskytuje cenné poznatky, které mohou být využity k podpoře žáků v této zásadní fázi jejich vzdělávacího života.

Seznam použité literatury a dalších zdrojů

BRANT, Jiří. *Vzdělávací oblast Člověk a svět práce v rámci RVP ZV*. Metodický portál: Články [online]. 2004 [cit.2024-04-03]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/46/VZDELAVACI-OBLAST-CLOVEK-A-SVET-PRACE-V-RAMCI-RVP-ZV.html>>.%20ISSN%201802-4785.

ČÁP, Jan. *Pedagogická psychologie*. 2. přepracované vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966.

ČAPEK, Robert. *Třídní klima a školní klima*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2742-4.

DAŘÍLEK, Pavel a KUSÁK, Pavel. *Pedagogická psychologie*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1998. ISBN 80-7067-837-2.

ŽURIŠOVÁ, Libuše. *Kariérové poradenství v základních školách: výzkumné šetření mezi kariérovými poradci*. Lifelong Learning – celoživotní vzdělávání [online]. 2016 [cit.2024-04-03]. Dostupné z: https://lifelonglearning.mendelu.cz/media/pdf/LLL_20160602023.pdf

FELCMANOVÁ, Lenka. Wellbeing ve vzdělávání, nadstavba nebo nutnost? *Řízení školy: odborný měsíčník pro ředitele škol*. 2021, roč. 18, č. 6, s. 37-39. ISSN 1214-8679.

GILLERNOVÁ, Ilona a KREJČOVÁ, Lenka. *Sociální dovednosti ve škole*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3472-9.

HLAĎO, Petr. Volba povolání: úloha rodiny nebo školy? *Moderní vyučování: časopis pro nové programy v českém základním školství*. 2008, roč. 14, č. 5, s. 14-15. ISSN 1211-6858.

HLAĎO, Petr a Drahoňovská, Petra. *Rozhodování žáků základních a středních škol o dalším studiu a práci v pohledu žáků i jejich rodičů*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012.

HRABAL, Vladimír. *Sociální psychologie pro učitele: vybraná témata*. 2. vyd. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0436-1.

KALHOUS, Zdeněk a OBST, Otto. *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-571-4.

KYRIACOU, Chris. *Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*. 2. vyd. Přeložil Dominik DVOŘÁK, přeložil Milan KOLDINSKÝ. Pedagogická praxe. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-965-8.

MACEK, Petr. *Adolescence*. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.

RVP ZV. *Vzdělávací obor – Člověk a svět práce – Svět práce*. Průvodce upraveným RVP ZV [online]. 2015, [cit.2024-04-05]. Dostupné z <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10781>

ŘEZÁČ, Jaroslav. *Sociální psychologie*. Edice pedagogické literatury. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-48-6.

SCHONNERT-REICHL, Kimberly. *Social and Emotional Learning and Teachers. The Future of Children* [online]. 2017, [2024-04-07]. Dostupné z: JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/44219025>.

SCHNEIDEROVÁ, Anna. *Vztah učitele a žáka*. Ostrava: Ateliér Milata, 1994.

SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.

SMÉKALOVÁ, Eleonora, PÁLOVÁ, Kateřina. *Sociálně-emocionální učení na českých školách a preventivní program Druhý krok. Adiktologie* [online]. 2016, [cit. 2024-04-05]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/316158755_Socialne-emocionalni_uceni_na_ceskyh_skolach_a_preventivni_program_Druhy_krok

SOFA. *Wellbeing žáků a učitelů*. Society for all [online]. [cit. 2024-04-05]. Dostupné z: <https://www.societyforall.cz/wellbeing-zaku-a-ucitelu>

SOFA. *Jak připravit děti na život? Praktické tipy pro rozvoj socio-emočního učení*. Society for all [online]. 2024, [cit. 2024-04-05]. Dostupné z: <https://www.societyforall.cz/jak-pripravit-deti-na-zivot-prakticke-tipy-pro-rozvoj-socio-emocniho-uceni>

VAŠUTOVÁ, Maria a PANÁČEK, Michal. *Mezi dětstvím a dospělostí: vybrané kapitoly z psychologie adolescence*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2013. ISBN 978-80-7464-125-1.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VOSMIK, Miroslav. *Inkluze a kariérové poradenství*. Dobrá škola. Praha: Raabe, 2018. ISBN 978-80-7496-357-5.

WALTEROVÁ, Eliška a GREGER, David. *Přechod žáků ze základní na střední školu: pohledy z výzkumů*. Brno: Paido, 2009. ISBN 978-80-7315-179-9.

YEAGER, David S. Social and Emotional Learning Programs for Adolescents. *The Future of Children* [online]. roč. 27, č. 1, 2017. Dostupné z: JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/44219022>. Accessed 7 Apr. 2024.

Seznam grafů, obrázků a tabulek

- Graf č. 1: těšení se do školy (TRÍDA 1)
Graf č. 2: změna volby SŠ (TRÍDA 1)
Graf č. 3: vliv při volbě SŠ (TRÍDA 1)
Graf č. 4: spokojenost se SŠ (TRÍDA 1)
Graf č. 5: prostředí školy (TRÍDA 1)
Graf č. 6: rychlost adaptace (TRÍDA 1)
Graf č. 7: přizpůsobení se novému prostředí (TRÍDA 1)
Graf č. 8: těšení se do školy (TRÍDA 2)
Graf č. 9: změna volby SŠ (TRÍDA 2)
Graf č. 10: vliv při volbě SŠ (TRÍDA 2)
Graf č. 11: spokojenost se SŠ (TRÍDA 2)
Graf č. 12: prostředí školy (TRÍDA 2)
Graf č. 13: kamarádství ve třídě (TRÍDA 2)
Graf č. 14: rychlost adaptace (TRÍDA 2)
Graf č. 15: přizpůsobení se na nové prostředí (TRÍDA 2)
Graf č. 16: těšení se do školy (TRÍDA 3)
Graf č. 17: změna volby SŠ (TRÍDA 3)
Graf č. 18: vliv při volbě SŠ (TRÍDA 3)
Graf č. 19: spokojenost se SŠ (TRÍDA 3)
Graf č. 20: prostředí školy (TRÍDA 3)
Graf č. 21: rychlost adaptace (TRÍDA 3)
Graf č. 22: přizpůsobení se novému prostředí (TRÍDA 3)
Graf č. 23: těšení se do školy (TRÍDA 4)
Graf č. 24: změna volby SŠ (TRÍDA 4)
Graf č. 25: vliv při volbě SŠ (TRÍDA 4)
Graf č. 26: spokojenost se SŠ (TRÍDA 4)
Graf č. 27: prostředí školy (TRÍDA 4)
Graf č. 28: kamarádství ve třídě (TRÍDA 4)
Graf č. 29: rychlost adaptace (TRÍDA 4)
Graf č. 30: přizpůsobení se novému prostředí (TRÍDA 4)

Obrázek č. 1: Člověk a svět práce

Tabulka č. 1: Počet respondentů

Přílohy

Příloha 1: Dotazník

DOTAZNÍK

Vážené respondentky, vážení respondenti,

obracím se na Vás s prosbou o vyplnění mého dotazníku zaměřeného na adaptaci žáka při přechodu ze základní na střední školu. Tento dotazník poslouží jako podklad pro mou bakalářskou práci.

Dovoluji si Vás také požádat o pravdivé a co nejupřímnější odpovědi. Účast ve výzkumu **je anonymní** a také **dobrovolná**. Získané informace pro mě budou velkým přínosem a budou použité výhradně jen pro potřeby mé práce.

Za Váš čas a vyplnění dotazníku Vám předem děkuji.

Sára Odstrčilíková

1. Pohlaví:

- a) žena
- b) muž
- c) nechci uvádět

2. Těšíš se v současné době do školy? Svou odpověď, prosím, rozved'te.

- a) ano
- b) ne
- c) někdy

3. Změnil/a bys nyní volbu své střední školy?

- a) Ne. Proč? _____
- b) Ano. Proč? _____

4. Kdo nebo co tě nejvíce ovlivnil při volbě střední školy?

(můžeš zakroužkovat více odpovědí)

- a) já sám
- b) rodina
- c) kamarádi
- d) jiný důvod: _____

5. Jsem rád/a, že chodím do této školy. Svou odpověď, prosím, rozveďte.

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

6. Líbí se ti prostředí školy?

- a) ano
- b) ne

7. Jak se cítíš v kolektivu spolužáků? (prosím, napiš *minimálně 3 věty*)

8. Máš pocit, že máš ve třídě kamarády nebo kamarádky, nebo že je ve třídě časem budeš mít?

- a) ano
- b) ne

9. Máš pocit, že jsi oblíbený/á ve třídě? Svou odpověď, prosím, zdůvodni.

10. Vytváří učitelé příležitosti aktivního zapojení do výuky? Popřípadě jakým způsobem?

11. Jak rychle ses adaptoval/a na novou školu?

- a) celkem brzy
- b) kolem 2 měsíců
- c) kolem 6 měsíců
- d) doposud se mi to nepodařilo

12. Jaké emoce jsi nejčastěji prožíval/a a prožíváš v souvislosti s přechodem na střední školu?

13. Co ti nejvíce pomáhá v přizpůsobení se novému prostředí na střední škole?

(můžeš zakroužkovat více odpovědí)

- a) učitelé
- b) kamarádi
- c) spolužáci
- d) zajímavá výuka
- e) motivace dokončit školu
- f) jiné: _____.

14. Co ti přijde na základě tvé osobní zkušenosti obtížné při adaptaci na střední školu?

15. Jak se cítíš ve své nové třídě na střední škole ve srovnání se svou předchozí třídou na základní škole? A v čem je to jiné?